บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. การบริหารการศึกษา
2. ภารกิจของผู้บริหารการศึกษา
3. ทฤษฎีภาวะผู้นำ
4. คุณลักษณะของผู้บริหารที่พึงประสงค์
   - 4.1 คุณลักษณะด้านภาวะผู้นำ
   - 4.2 คุณลักษณะด้านวิชาการ
   - 4.3 คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ
   - 4.4 คุณลักษณะด้านการบริหาร
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
   - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
   - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การบริหารการศึกษา

ความหมายของคำว่า การบริหารการศึกษา ไว้ดังนี้

จรัส โพธิศิริ (2523 : 7) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา คือ กิจกรรมที่กลุ่มบุคคลร่วมมือกันจัดการ เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคม ซึ่งได้แก่ เด็ก เยาวชน ประชาชน เพื่อให้เป็นกำลังคนที่มีประสิทธิภาพ เพียบพร้อมด้วยคุณค่าความเป็นมนุษย์ด้วยกระบวนการที่เป็นระเบียบ แบบแผน และไม่เป็นระเบียบแบบแผน ทั้งในและนอกระบบอย่างต่อเนื่องกันตลอดชีวิต

วิจิตร ศรีสอ้าน (2525 : 15) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา เป็นกิจกรรมที่สำคัญของสังคม มีลักษณะและวิธีการเฉพาะ แตกต่างจากกิจการอื่น เป็นกิจกรรมที่มีขอบข่ายและวิธีการของตนโดยเฉพาะ ซึ่งจำเป็นต้องมีการบริหารเฉพาะเกิดขึ้น เพราะการศึกษาเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับคน จะต้องใช้ทรัพยากรทุกด้านมากกว่ากิจกรรมอื่นทั้งหมดของสังคม

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ Buriram Rajabhat University

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2525 : 4) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมทุกด้าน โดยกระบวนการที่อาศัยการควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคล และอาศัยทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคอย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่

กิติมา ปรีดีดิลก (2532 : 5) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา คือ ความพยายามในการดำเนินงานเกี่ยวกับการศึกษาได้แก่ โรงเรียน หลักสูตร ครูนักเรียน วัสดุอุปกรณ์ ตำราเรียน และอาคารสถานที่ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

พิชัย สีพิพัฒน์ไพบูลย์ (2537: 34) กล่าวว่า การบริหาร คือ การทำงานตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาร่วมกันทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน โดยมีการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน คำว่าปฏิสัมพันธ์คือจะต้องมีการสื่อสารข้อความให้เข้าใจซึ่งกันและกันเพื่อให้งานนั้นบรรลุผลสำเร็จ

สิปปนนท์ เกตุทัต (2537: 3) กล่าวว่า การบริหารในการดำเนินการใดๆก็ตามจะสำเร็จลุลวงไปด้วยดีมีประสิทธิภาพ จะต้องมีผู้ร่วมดำเนินการจากบุคคลหลายฝ่าย และการที่จะให้บุคคลหลาย ๆ คนร่วมมือกันทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์นโยบายและเป้าหมายของหน่วยงานจะต้องมีการประชาสัมพันธ์อย่างเหมาะสม ซึ่งการเป็นนักบริหารที่ดี มีใช่เป็นพรสวรรค์ที่แต่ละคนมีมาโดยกำเนิด ความสามารถในทางการบริหารเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาและฝึกฝนได้การรู้จักเพิ่มพูนความรู้ใหม่ๆพัฒนาความคิด และทัศนคติที่ดี ตลอดจนการฝึกฝนความสามารถให้มีความชำนาญการมีประสบการณ์มากย่อมจะช่วยให้เป็นนับริหารที่มีความสามารถได้

สุกิจ สุวรรณชัยรบ (2539 : 3) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้การจัดการศึกษาบังเกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ทุกอย่าง

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ (2542 : 6) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการเพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน นับตั้งแต่บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ พฤติกรรมและคุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกันกับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ที่อาศัยควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคลและอาศัยทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่

ชาญชัย อาจินสมาจาร (2543 : 39) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การใช้อิทธิพลต่อคนกลุ่มหนึ่ง เพื่อให้ความเจริญงอกงามสู่วัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดโดยกลุ่มที่สอง ดำเนินการเพื่อให้วัตถุประสงค์บรรลุผลสำเร็จ

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

สรุปได้ว่าการบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมกลุ่มที่สำคัญของสังคมในทุก ๆ ด้าน ซึ่งแตกต่างจากกิจกรรมอื่น เพื่อพัฒนามนุษย์ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคม ให้เจริญงอกงามนับตั้งแต่บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ พฤติกรรมและคุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกับความต้องการของสังคม ด้วยกระบวนการที่เป็นระบบ แบบแผนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งจำเป็นต้องระดมทรัพยากรทุกด้านมากกว่ากิจกรรมอื่นทั้งหมดของสังคม

ภารกิจของผู้บริหารการศึกษา

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2522 : 179 – 183) กล่าวว่า ภารกิจของหัวหน้าสถานศึกษา คือ รับผิดชอบในความก้าวหน้าทางวิชาชีพของตน ร่วมเป็นสมาชิก สมาคม วิชาชีพของตน รู้จักผลิตและใช้งานวิจัยเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ถือว่าจุดมุ่งหมายของโรงเรียนอยู่เหนือกว่าจุดมุ่งหมายของตน รู้จักใช้คนให้ถูกกับงาน เป็นผู้มีจริยธรรม มีความเชื่อมั่นและเชื่อในศักดิ์ศรีของเพื่อนร่วมงาน รู้จักวิธีที่ขอคำปรึกษาจากผู้อื่น ห่วงใยในสวัสดิภาพของเพื่อนร่วมงาน สรัทธาในอาชีพของตน สร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน เพราะโรงเรียนเป็นสถาบันส่วนหนึ่งของสังคม

ผู้บริหาร โรงเรียนซึ่งเป็นหัวหน้าสถานศึกษา จึงต้องจัดและให้บริการแก่สังคม เพื่อสังคมจะได้ในการสนับสนุนและช่วยเหลือโรงเรียน เป็นผู้นำในการจัดหาสื่อการเรียนการสอน และงานวิจัย หัวหน้าสถานศึกษาต้องจัดหา จัดให้มี สิ่งซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อกระบวนการการเรียนการสอน รวมทั้งสนใจในงานวิจัยใหม่ ๆ เพื่อประยุกต์ใช้กับการพัฒนาการเรียนการสอน รู้จักประเมินผลงานของตนเอง หัวหน้าสถานศึกษาที่ชาญฉลาดจะหมั่นวิเคราะห์ตนเองว่า ขณะนี้ตนเองมีจุดเด่น จุดด้อยอะไรบ้าง และเมื่อทราบแล้วต้องคอยปรับปรุงเพิ่มส่วนที่บกพร่อง เสริมจุดเด่นให้เข้มแข็งขึ้น

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2534 : 18) กล่าวว่า ภารกิจของผู้บริหารการศึกษาว่าในฐานะดำรงตำแหน่งสูงสุดในการบริหารงานการศึกษาภายในโรงเรียน มีภารกิจที่ต้องปฏิบัติทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนมากมาย ซึ่งสรุปหน้าที่ของครูใหญ่ได้ 5 ประการ คือ การให้โอกาสทางการศึกษาและปรับปรุงการศึกษาในโรงเรียน หรืองานบริหารงานวิชาการ งานบริหารงานบุคลากรในโรงเรียน การบริหารที่เกี่ยวกับชุมชนและการประชาสัมพันธ์โรงเรียน การบริหารงานเกี่ยวกับอาคารสถานที่ งานธุรการ งานการเงินและการให้บริการ และการบริหารกิจการนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษามีภารกิจมอบหมายให้ผู้บริหารดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพโดยคำนึงถึงคุณธรรมและความเป็นเลิศทางวิชาชีพตามยุทธศาสตร์ต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ Buriram Rajabhat University

ยุทธศาสตร์ที่ 1 : การพัฒนาการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพให้มีคุณภาพ มาตรฐาน

การพัฒนาการจัดการอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพ จะเน้นการผลิตกำลังคนให้มีคุณภาพมาตรฐาน มีเส้นทางอาชีพที่ชัดเจน เพื่อสนับสนุนขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ตลอดจนให้มีการรับรองสมรรถนะของบุคคลในการประกอบอาชีพ เสริมสร้างทักษะการเป็นผู้ประกอบการ และสร้างค่านิยมที่ดีต่อการอาชีวศึกษา โดยมีเป้าประสงค์ให้ผู้สำเร็จอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพมีคุณภาพ มาตรฐาน มีงานทำและดำรงชีวิตอย่างมีความสุขในสังคม โดยมีกลยุทธ์หลัก คือ

1. พัฒนาครูและบุคลากรอาชีวศึกษา
2. เร่งรัดพัฒนาคุณภาพและสมรรถนะผู้เรียน
3. สร้างมาตรฐานและพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล
4. ส่งเสริมการประกันคุณภาพสถานศึกษา
5. ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ
6. พัฒนาสถานศึกษาและสถาบันการอาชีวศึกษาให้ได้มาตรฐาน มีความเป็นเลิศทางวิชาชีพ
7. สร้างเสริมประสบการณ์วิชาชีพ ปลูกจิตอาสา ด้วยการบริการสังคม
8. ส่งเสริมให้นำเทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อ นวัตกรรม มาใช้ในการเรียนการสอน เสริมสร้างทักษะการเป็นผู้ประกอบการ
9. สร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อการอาชีวศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 2 : สร้างเครือข่ายและส่งเสริมความร่วมมือ

การผลิตและพัฒนากำลังคนให้ตรงตามความต้องการของประเทศ ต้องได้รับร่วมมือกับองค์กรที่ต้องการใช้กำลังคน ตั้งแต่ภาคการผลิต เอกชน รัฐวิสาหกิจ และชุมชน เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการอาชีวศึกษาทั้งในและต่างประเทศ นำไปสู่การกำหนดหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนการสอนในการผลิตกำลังคนได้ตรงกับความต้องการภาคการผลิตและความต้องการของผู้ใช้โดยมีเป้าประสงค์ เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและท้องถิ่น และมีกลยุทธ์ คือ

1. ส่งเสริมและสนับสนุนความร่วมมือในการจัดอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพทั้งในและต่างประเทศ
2. สร้างความเข้มแข็งในการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือในการจัดอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

3. พัฒนาฐานข้อมูลความร่วมมือ

4. พัฒนาศูนย์กำลังคนอาชีวศึกษา

5. ประสาน ส่งเสริมและสนับสนุน การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพของสถานศึกษาเอกชน สถานประกอบการและเครือข่าย

ยุทธศาสตร์ที่ 3: พัฒนาระบบบริหารจัดการอาชีวศึกษา

คุณภาพของการอาชีวศึกษา มีระบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดที่จะส่งผลต่อคุณภาพ การปฏิรูประบบราชการ พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 และนำแนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (Public Sector Management Quality Award : PMQA) ซึ่งเป็นเครื่องมือในการพัฒนาองค์กรไปสู่ความเป็นเลิศในขณะที่กฎหมายการอาชีวศึกษาได้ระบุถึงการจัดตั้งสถาบันการอาชีวศึกษา ซึ่งต้องมีการพัฒนาระบบการบริหารและจัดการในรูปแบบสถาบันการอาชีวศึกษาควบคู่ไปด้วย อีกทั้งจากการประกาศใช้กฎหมายการอาชีวศึกษาดังกล่าว มีผลให้ต้องสร้างกฎหมาย กฎระเบียบ ต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาระบบบริหารและจัดการอาชีวศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้กำหนดกลยุทธ์ไว้ดังนี้

1. จัดและพัฒนาโครงสร้างการบริหารงานให้เป็นไปตาม ก.ม.การอาชีวศึกษา และก.ม.อื่นที่เกี่ยวข้อง

2. พัฒนาระบบบริหารจัดการตามหลักเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐและธรรมาภิบาล

3. พัฒนากฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ

4. กระจายอำนาจการบริหารจัดการสู่สถานศึกษาและสถาบัน

5. ผลักดันการจัดตั้งสถาบันการอาชีวศึกษา

6. พัฒนาระบบติดตามและประเมินผลให้มีประสิทธิภาพ

7. พัฒนาระบบการตรวจสอบภายในให้มีประสิทธิภาพ

8. ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการและการให้บริการ

9. เสริมสร้างสวัสดิการและขวัญกำลังใจ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 : ขยายโอกาสทางการศึกษาวิชาชีพและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

มุ่งเน้นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาวิชาชีพให้ประชาชนทุกคนมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาด้านวิชาชีพที่มีคุณภาพมาตรฐานอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีจุดมุ่งหมายให้ครอบคลุมประชาชนทุกเพศ ทุกวัย และกลุ่มเป้าหมาย

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ทั้งเด็ก เยาวชน วัยแรงงาน สตรี ผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้ยากไร้ ด้อยโอกาส คนพิการ ผู้ห่างไกลทุรกันดาร และชนกลุ่มน้อย มีกลยุทธ์ดังนี้

1. ส่งเสริมและพัฒนาการจัดอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ ด้วยรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งในระบบ นอกระบบ และทวิภาคี

2. ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้ประชาชนในการสร้างงานสร้างรายได้

3. จัดการศึกษาวิชาชีพแก่ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ ผู้สูงอายุ

4. ส่งเสริมให้มีการสร้างรายได้ระหว่างเรียน

ยุทธศาสตร์ที่ 5 : จัดอาชีวศึกษาเพื่อสร้างเสริมความมั่นคงของรัฐ

ส่งเสริมการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดน ให้เป็นกลไกเสริมสร้างความสมานฉันท์สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย บนพื้นฐานความหลากหลายทางวัฒนธรรม และความเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ มีความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการศึกษา แลกเปลี่ยนความรู้ พัฒนาวิชาการ/วิชาชีพ เตรียมความพร้อมรองรับการเปิดเสรีการค้าในอนาคต โดยหวังผลให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาวิชาชีพในภูมิภาค โดยเฉพาะสาขาที่มีศักยภาพและความพร้อม ประกอบไปด้วยกลยุทธ์ ดังนี้

1. ส่งเสริมและพัฒนาการจัดอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพในเขตชายแดนภาคใต้

2. ส่งเสริมและพัฒนาการจัดอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพในพื้นที่ และเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ

3. ส่งเสริมและพัฒนาการจัดอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพตามโครงการพระราชดำริ

4. ส่งเสริมและพัฒนาจัดอาชีวศึกษาร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อสร้างความเข้าใจอันดี

ยุทธศาสตร์ ที่ 6 : สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยี

เพื่อให้การอาชีวศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ตั้งแต่การพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้เอื้อต่อการเรียนรู้ การสร้างองค์ความรู้ และนวัตกรรมทางวิชาชีพ การเชื่อมโยงการวิจัยกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพ มีกลไกนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้จริง มีกลยุทธ์ ดังนี้

1. ส่งเสริมพัฒนาการวิจัย สร้างนวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ และการวิจัยเชิงนโยบาย การวิจัยเพื่อตอบสนองความต้องการของสถานประกอบการ

2. ส่งเสริมการนำองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ไปใช้พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการและการเรียนการสอน

3. ส่งเสริมให้นำความรู้ เทคโนโลยี สิ่งประดิษฐ์ และนวัตกรรม ไปใช้พัฒนาอาชีพ จดสิทธิบัตร และพัฒนาสู่เชิงพาณิชย์

4. พัฒนาระบบบริหารจัดการ เครือข่ายงานวิจัย และการจัดการความรู้อาชีวศึกษา

ทั้งในประเทศและระดับนานาชาติ

หน้าที่และการบริหารงานของสถานศึกษา

สถานศึกษามีหน้าที่จัดการศึกษา ฝึกอบรมและส่งเสริมการประกอบอาชีพของประชาชน ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยการอาชีวศึกษา และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ตามนโยบายของรัฐบาลและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวให้สถานศึกษาดำเนินการดังต่อไปนี้

1. จัดการศึกษาให้มีความทันสมัย ยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน สถานประกอบการ และการประกอบอาชีพอิสระ เพื่อการดำรงชีวิตตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม ท้องถิ่น วัฒนธรรมเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นการปฏิบัติงานจริง ตามความพร้อมและศักยภาพของสถานศึกษา

2. จัดการศึกษาโดยประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาที่อยู่ภายในจังหวัดนั้น ทั้งใน ด้านการจัดการวิชาการ การใช้บุคลากรและทรัพยากรร่วมกัน

3. จัดการศึกษาโดยการระดมทรัพยากรด้านการเงิน ทรัพย์สิน และบุคลากร ทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น รวมทั้งความร่วมมือในการจัดกิจกรรม และการจัดหาทุนเพื่อพัฒนาการอาชีวศึกษา

4. จัดการศึกษาให้ผู้เรียนเป็นผู้มีสมรรถนะทางวิชาชีพ สามารถประกอบอาชีพเป็นพลเมืองดีของสังคม มีความสามารถในการคิด เรียนรู้ วางแผนและพัฒนาตนเอง

5. เป็นศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการให้บริการวิชาชีพแก่ชุมชนและท้องถิ่น

6. วิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรม

7. ทำนุบำรุงศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ส่งเสริมการกีฬา พลานามัย และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

8. ส่งเสริมการจัดการศึกษาเชิงธุรกิจ การรับงานการค้า และการรับจัดทำ รับบริการรับจ้าง ผลิตเพื่อจำหน่ายที่สอดคล้องกับการเรียนการสอน

ให้สถานศึกษาแบ่งการบริหารงานออกเป็นฝ่ายดังนี้

1. ฝ่ายบริหารทรัพยากร แบ่งออกเป็นงานต่าง ๆ ดังนี้

1.1 งานบริหารงานทั่วไป

1.2 งานบุคลากร

1.3 งานการเงิน

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

1.4 งานการบัญชี

1.5 งานพัสดุ

1.6 งานอาคารสถานที่

1.7 งานประชาสัมพันธ์

1.8 งานเอกสารการพิมพ์

2. ฝ่ายแผนงานและความร่วมมือ แบ่งออกเป็นงานต่าง ๆ ดังนี้

2.1 งานแผนงบประมาณ

2.2 งานข้อมูลสารสนเทศ

2.3 งานบริการชุมชน

2.4 งานวิจัยและพัฒนามาตรฐานอาชีวศึกษา

2.5 งานมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา

2.6 งานการตลาด การค้าและประกอบธุรกิจ

2.7 งานฟาร์มและโรงงาน (เฉพาะสถานศึกษาประเภทวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี)

2.8 งานสำรวจวิเคราะห์ดินและน้ำเพื่อการเกษตร (เฉพาะศูนย์ฝึกอบรมวิศวกรรมเกษตร)

3. ฝ่ายพัฒนาการศึกษา แบ่งออกเป็นงานต่าง ๆ ดังนี้

3.1 งานปกครองและครูที่ปรึกษา

3.2 งานกิจกรรมนักเรียนนักศึกษา

3.3 งานแนะแนวและสวัสดิการการศึกษา

4. ฝ่ายวิชาการ แบ่งออกเป็นแผนกและงานดังนี้

4.1 แผนกวิชาสามัญสัมพันธ์

4.2 แผนกวิชาชีพตามสาขาวิชาที่เปิดสอน

4.3 งานพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน

4.4 งานวัดผลและประเมินผล

4.5 งานวิทยบริการและห้องสมุด

4.6 งานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

4.7 งานทะเบียน

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

แผนกวิชาชีพให้เปิดทำการสอนตามความต้องการของตลาดแรงงาน สภาพเศรษฐกิจท้องถิ่น และผู้เรียน และตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษากำหนด ในกรณีที่แผนกวิชาชีพใดไม่มีความจำเป็นต้องเปิดทำการสอน ให้ดำเนินการยุบเลิกแผนกวิชาชีพนั้น

การเปิดสอนแผนกวิชาชีพใหม่ และการยุบเลิกแผนกวิชาชีพ ให้อยู่ในดุลพินิจของผู้อำนวยการวิทยาลัยโดยความเห็นชอบจากคณะกรรมการวิทยาลัย

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาจมอบหมายหน้าที่ให้รองผู้อำนวยการวิทยาลัยคนหนึ่งรับผิดชอบบริหารงานฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือหลายฝ่ายตามที่กำหนดไว้ในข้อ 8 ก็ได้

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาจแต่งตั้งหรือมอบหมายหน้าที่ให้ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา พนักงานราชการหรือว่าจ้างบุคคลภายนอกให้ทำหน้าที่หัวหน้างาน หัวหน้าแผนก และเจ้าหน้าที่เพื่อปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ในสถานศึกษาได้ตามความจำเป็น และตามที่เห็นสมควร

การแต่งตั้งหรือมอบหมายให้บุคคลทำหน้าที่หัวหน้างาน หัวหน้าแผนก ตามวรรคสอง อาจแต่งตั้งหรือมอบหมายให้บุคคลคนหนึ่งทำหน้าที่หัวหน้างานหรือหัวหน้าแผนกมากกว่าหนึ่งหน้าที่ก็ได้ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 2552 : 12)

สรุปได้ว่า ภารกิจของผู้บริหารอาชีวศึกษามีบทบาทและภารกิจมาก ที่สำคัญให้ถือว่าจุดมุ่งหมายของสถานศึกษาอยู่เหนือจุดมุ่งหมายของตน ศรัทธาในอาชีพตน รู้จักใช้คนให้ถูกกับงาน หัวหน้าสถานศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจ การบริหารงานวิชาการ งานธุรการ งานการเงิน งานการบัญชี งานบริหารงานบุคคล งานบริหารแผนกวิชา งานพัสดุและอาคารสถานที่ งานแนะแนวและศึกษาต่อ งานสวัสดิการนักเรียน นักศึกษา งานวัดผลและประเมินผล งานความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาและชุมชน งานพัฒนากิจการนักเรียน นักศึกษา งานฝึกประสบการณ์วิชาชีพนักเรียน นักศึกษา งานวิทยบริการและห้องสมุด งานทะเบียน งานแผนงานและงบประมาณ โดยพัฒนาคุณภาพมาตรฐานผู้เรียนให้มีงานทำสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน สถานประกอบการต่าง ๆ ตรงตามนโยบายของรัฐบาล และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดังนั้นผู้บริหารอาชีวศึกษาต้องมีความรู้ความสามารถบริหารงานทุกด้านตามบทบาทและภารกิจของผู้บริหาร ให้บรรลุเป้าหมายพัฒนาผู้เรียนและสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จอย่างมีคุณภาพได้มาตรฐาน ต่อไป

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ทฤษฎีภาวะผู้นำ

ทองอินทร์ วงศ์โสธร และคนอื่น ๆ (2523 : 8-16) ได้เสนอแนะผลสรุปว่า แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำนั้น มี 5 ทฤษฎี ดังนี้

1. ทฤษฎีพันธุกรรม เชื่อว่าการเป็นผู้นำเป็นเรื่องของความสามารถที่เกิดขึ้นเฉพาะหรือเฉพาะตระกูล และสืบเชื้อสายกันได้จากพ่อไปยังลูกจากลูกไปยังหลาน เพราะบุคลิกภาพหรือลักษณะของการเป็นผู้นำตามแนวคิดนี้เป็นของที่มีมาแต่กำเนิด และคุณสมบัติเหล่านี้เป็นคุณสมบัติเฉพาะตัวที่สืบเชื้อสายกันไว้ภายในตระกูล

2. ทฤษฎีคุณลักษณะผู้นำ เมื่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ในโลกเปลี่ยนแปลง ทฤษฎีพันธุกรรมได้รับการปรับปรุงแก้ไข กล่าวคือผู้นำในยุคต่อมาไม่ได้จำกัดเฉพาะชนชั้นสูง หรือเฉพาะบางตระกูลเท่านั้น หากแต่ว่าสามารถเกิดขึ้นได้จากคนทุกระดับ ขอให้มีคุณสมบัติผู้นำ คุณสมบัติเหล่านี้อาจมีมาแต่กำเนิดตามทฤษฎีพันธุกรรมหรืออาจได้มาจากประสบการณ์ การศึกษาเล่าเรียน หรือการฝึกฝน

3. ทฤษฎีผลกระทบระหว่างบุคคลและสถานการณ์ ทฤษฎีนี้ถือว่าภาวะผู้นำนั้นเกิดขึ้นจากผลกระทบจากปัจจัย คือ คุณลักษณะของผู้นำ เหตุการณ์ที่เผชิญหน้ากลุ่ม ปัจจัยทั้งสองอย่างสำคัญมาก ตามแนวคิดของนักวิชาการกลุ่มนี้ ผู้นำเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมี คุณลักษณะที่สอดคล้องกับสถานการณ์ เหตุการณ์อย่างหนึ่ง อาจต้องการผู้นำแบบหนึ่ง เมื่อเหตุ การณ์เปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำก็ย่อมเปลี่ยนแปลง ผู้ที่ไม่มีตำแหน่งหน้าที่เลยอาจเป็นผู้นำได้แล้วแต่สถานการณ์

4. ทฤษฎีการปฏิสัมพันธ์และความคาดหวัง แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำของแนวคิดกลุ่มนี้ คือ กลุ่มบุคคล มีหลักการว่า สมาชิกของกลุ่มคนใดคนหนึ่งสามารถเป็นผู้นำได้ ถ้าหากว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ริเริ่มบทบาทในกลุ่ม และบทบาทเหล่านี้ย่อมขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของกลุ่ม

5. ทฤษฎีมนุษยนิยมนักทฤษฎีกลุ่มนี้ได้แก่ อาร์กิริส แบลค มูตัน และเมคเกรเกอร์ นักวิชาการกลุ่มนี้มองบทบาทของผู้นำโดยถือหลักต่อไปนี้ เน้นธรรมชาติของมนุษย์เป็นหลัก มนุษย์รักอิสระ มีความต้องการ ความหวังความตั้งใจ และแรงจูงใจที่จะทำงาน มนุษย์ทำงานในกลุ่มหรือองค์การธรรมชาติขององค์การย่อมมีการควบคุมให้เป็นระบบระเบียบ การกิจของผู้นำคือการจัดปรับปรุงสภาพแวดล้อม หรือบรรยากาศขององค์การเอื้ออำนวยต่อธรรมชาติของมนุษย์ เพื่อให้ทำงานได้อย่างเต็มที่ ตอบสนองความต้องการส่วนบุคคล และบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2525 : 23-24) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้นำที่ประสบผลสำเร็จไว้ดังนี้ ผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นผู้มาขอคำแนะนำปรึกษามากกว่าที่หัวหน้าเป็นผู้สั่งการ ผู้นำสามารถเสนอแนะผู้ใต้บังคับบัญชา โดยผู้ใต้บังคับบัญชาไม่รู้สึกว่านั้นเป็นคำสั่ง ผู้นำสามารถไปในที่ใด ๆ ในหน่วยงาน โดยผู้ใต้บังคับบัญชาไม่รู้สึกว่าเป็นการไปตรวจงานหรือจับผิด ผู้นำจะไม่ค่อย

ได้ยินการนินทาเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวของสมาชิก แต่ถ้าหากหน่วยงานหรือสถานศึกษามีปัญหาเกิดขึ้น เขาควรจะได้ฟังเป็นคนแรก ผู้ใต้บังคับบัญชาจะเสนอเรื่องเพื่อการตัดสินใจ เฉพาะในสิ่งที่นอกเหนืออำนาจของผู้ใต้บังคับบัญชา เมื่อผู้นำไปราชการที่อื่น เขากลับมาโดยไม่หวังว่าจะต้องพบกับปัญหาหรือความยุ่งยากในหน่วยงานของเขา ถ้าผู้ใต้บังคับบัญชาไม่เห็นด้วยกับนโยบายของหน่วยงาน สิ่งนี้จะนำไปสู่การทะเลาะวิวาทเป็นการส่วนตัว

นอกจากนี้เมื่อผู้นำเป็นประธานในที่ประชุม สมาชิกก็จะยินดีอภิปรายจากความคิดเห็นและเสนอแนะโดยไม่นั่งเฉย ถ้าเกิดมีความคิดเห็นไม่ตรงกันก็จะถกเถียงเฉพาะในห้องประชุม เมื่อมีผู้นำเข้าร่วมประชุมโดยผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นประธาน การประชุมนั้นจะดำเนินไปตามปกติ ถ้าหากผู้นำจะปรึกษาผู้อื่นเกี่ยวกับการเลื่อนตำแหน่งการแต่งตั้งหรืออื่น ๆ เขาควรจะปรึกษากับบุคคลตามสายบังคับบัญชา การย้าย เปลี่ยนงาน หรือลาออกของผู้ใต้บังคับบัญชามีน้อย เมื่อผู้นำไม่อยู่หน่วยงานนั้น สามารถดำเนินไปได้ตามปกติ การแตกเป็นก๊กเป็นเหล่าของผู้ใต้บังคับบัญชามีน้อยมาก ใต้ผู้บังคับบัญชาร่วมทำงานเป็นคณะเพื่อความสำเร็จของงานมากกว่า เพื่อหวังผลประโยชน์อย่างอื่น

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2527 : 96-97) ได้ให้แนวความคิดจากวิธีการใช้อำนาจของผู้นำแบ่งได้ 2 แบบ คือ ผู้นำแบบเผด็จการผู้นำประเภทนี้เป็นผู้สั่งการงานเฉียบขาด ไม่คำนึงถึงคนอื่น ไม่มีการแบ่งงาน รวมอำนาจเผด็จการ จะตัดสินใจด้วยตนเอง ยึดมั่นในความคิดของตนเองเป็นใหญ่ สร้างบรรยากาศแห่งความเกรงกลัวให้เกิดขึ้นในหน่วยงาน ผู้นำแบบเสรี ผู้นำประเภทนี้มักปล่อยให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานกันไปตามชอบใจ ตามบุญตามกรรม ไม่มีการนิเทศตรวจตราติดตามผลการตัดสินใจขึ้นอยู่กับผู้ใต้บังคับบัญชาที่เห็นชอบกันไป จะทำอย่างไรก็ได้ตามใจชอบ ถ้าลูกน้องดีงานที่ได้ก็จะออกมาดี ถ้าลูกน้องไม่ดี งานก็เสีย และทำงานกันไปวัน ๆ

วิรัช ธีรประยูร (2532 : 19 – 20) ได้เสนอแนวความคิดรูปแบบของผู้นำว่า พิจารณาจากแหล่งที่มาของอำนาจแล้วแบ่งผู้นำได้ 2 ประเภท ผู้นำแบบกฎหมายเป็นผู้นำที่มีอำนาจตามกฎหมายติดตัวมาเพราะบุคลิกดี การศึกษาสูง ฐานะและตระกูลดี พวกนี้ไม่จำเป็นต้องใช้อำนาจทางกฎหมายในการโน้มน้าวจิตใจคน ผู้นำแบบสัญลักษณ์ผู้นำประเภทนี้เป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มที่ทุกคนยอมรับและยกย่องเทิดทูนให้ ทำนองเดียวกันกับพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นผู้นำของประเทศ และผู้นำนี้ก็จะรักและยึดกลุ่มของตนเป็นหลัก ผู้นำประเภทนี้จึงมีอำนาจบารมีมาก

ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์ (2540 : 198) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะทางด้านความสามารถในการปฏิบัติงานคือ ผู้นำต้องมีสติปัญญาฉลาด รู้บทบาทตนเอง มีความรับผิดชอบ มีความกล้าหาญ มีความแนบเนียน มีความเด็ดขาด มีความกระตือรือร้น มีความสามารถบังคับใจตนเองได้

มีความสามารถในการตัดสินใจ มีความสามารถในการจูงใจ มีความสามารถในการประสานงาน และมีผลงานที่ประสบผลสำเร็จ

สุรพล ศรแพลง (2540 :16-19) แบบผู้นำตามทฤษฎีของเรดดิน (Raddin) แบ่งออกเป็น 3 แบบ คือแบบหลักในการบริหารคือ ลักษณะของแบบการบริหารใช้อยู่เป็นประจำ แบบหลักที่ใช้ในการบริหารนี้ จะเป็นสิ่งบ่งชี้ให้เห็นว่านักบริหารผู้นั้นมีวิธีการทำงานแบบเน้นภารกิจงานหรือเน้นสัมพันธ์มากน้อยเพียงไร ซึ่งผู้บริหารอาจจะมีแบบหลักในการบริหารหลายลักษณะ หรืออาจไม่มีเลยก็ได้ แบบสนับสนุนในการบริหารคือ ลักษณะของแบบการบริหารที่มีนักบริหารมักจะใช้บ่อย รองลงมาจากแบบหลัก ลักษณะการบริหารทุกลักษณะมีโอกาสเป็นแบบ สนับสนุนได้ และนักบริหารอาจจะมีแบบสนับสนุนหลายลักษณะ ในขณะเดียวกันอาจจะไม่มีเลยก็ได้

แบบรวมในการบริหาร คือ ลักษณะการบริหารที่เกิดจากพฤติกรรมรวมของนักบริหารต่อภาวการณ์ต่าง ๆ ทั้งหมดที่ได้ประสบในการทำงานโดยคิดแยกเป็น คะแนน การเน้นด้านงาน ด้านคน และด้านประสิทธิผล แล้วจึงออกมาเป็นแบบรวมเพียงแบบเดียว แม้ว่าจะไม่เห็นได้ละเอียดเท่ากับแบบหลัก แต่เนื่องจากแบบรวมเป็นผลมาจากพฤติกรรมรวมทั้งหมด จึงสามารถบอกพฤติกรรมสำคัญบางประการที่แอบแฝงอยู่ในตัวของนักบริหารได้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถบอกลักษณะการบริหารโดยส่วนรวมของนักบริหารทั้งหมดในองค์การอีกด้วย

พฤติกรรมผู้นำแสนอตามทฤษฎี 3 มิติของเรดดินประกอบด้วย มิติมุ่งงาน เป็นพฤติกรรมกระตุ้นผู้นำระหว่างความสัมพันธ์และกับผู้นำสมาชิกในหน่วยงานที่มุ่งงานเป็นหลัก โดยที่ผู้นำสามารถสร้างรูปแบบทัศนะในการจัดหน่วยงานสร้างช่องทางในการติดต่อสื่อสาร และกระบวนการที่ดีเพื่อความสำเร็จของงาน มิติมุ่งสัมพันธ์ เป็นพฤติกรรมผู้นำที่มุ่งเน้นความสัมพันธ์ภายในกลุ่มสนใจความแตกต่างระหว่างบุคคลและความต้องการของมนุษย์ มุ่งรักษาขวัญและกำลังใจเพื่อให้มีความสัมพันธ์กันอย่างดี มิติมุ่งประสิทธิผล เป็นพฤติกรรมผู้นำที่ยึดสถานการณ์เป็นหลักเพื่อให้การบริหารงานบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ ผู้นำมุ่งประสิทธิผลจะสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามสถานการณ์ ถ้าสถานการณ์เหมาะสม

พฤติกรรมการบริหารจะมีประสิทธิภาพสูง ถ้าสถานการณ์ไม่เหมาะสม ผู้นำจะมีพฤติกรรมการบริหารที่มีประสิทธิภาพต่ำ ผู้นำที่มุ่งประสิทธิภาพสูงจึงควรปรับเปลี่ยนสถานการณ์ในการบริหารงานที่เหมาะสม โดยให้ได้ทั้งงาน และความสัมพันธ์ภายในหน่วยงานเพื่อนำไปสู่ประสิทธิผลขององค์การ

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

สุนีย์ บุญทิม (2542 : 30-31) กล่าวว่า คุณลักษณะพึงประสงค์ของการเป็นผู้นำที่ดีไว้ดังนี้คือ แสดงความเป็นของแท้ หมายถึง ผู้นำต้องแสดงความเชื่อมั่นศรัทธาในสิ่งที่ตนยึดถือค่านิยมเชิงสร้างสรรค์อย่างแท้จริง กระตุ้นและก่อให้เกิดความทะเยอทะยาน สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีขององค์การได้ สนับสนุนศรัทธาคำพูดของตนด้วยการกระทำ การมีวิสัยทัศน์ หมายถึง ผู้นำมีความสามารถพินิจพิเคราะห์ สภาพแวดล้อมทั้งในและนอกองค์การในแง่มุมของอดีต และปัจจุบันคาดคะเนพยากรณ์และสร้างภาพพจน์ฉายไปในอนาคตได้ ว่าจะมีความเปลี่ยนแปลงอะไร แล้วทำการสื่อสารภาพดังกล่าวให้แก่ผู้เกี่ยวข้องทราบ ต้องมีความกล้าตัดสินใจ คือต้องทำการตัดสินใจที่เหมาะสมทันกาลและต้องตัดสินใจภายใต้ข้อมูล และทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด นอกจากนี้ผู้นำที่ดีต้องกล้ารับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจใด ๆ ที่เกิดขึ้น การแสดงความใส่ใจ ผู้นำต้องเลือกที่จะใส่ใจและสนใจในบางเรื่องไม่ควรใส่ใจเสียเวลาในทุกเรื่อง หรือให้ความสำคัญในบางเรื่องเท่าเทียมกันหมด การจัดลำดับความสำคัญ ความเร่งด่วน ของงานที่ทำจึงมีความหมายมาก สร้างความรู้สึกประทับใจเป็นส่วนตัว ผู้นำที่ดีต้องสามารถสร้างศรัทธาและความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ใต้บังคับบัญชา รู้จักการใช้ช่องทางการสื่อสารอย่างไม่เป็นทางการได้อย่างถูกกาลเทศะ สอบถามทุกข์สุข ของผู้ใต้บังคับบัญชา รู้จักสร้างขวัญและกำลังใจ มีทักษะในการสื่อสาร ทักษะการพูด ฟัง เขียน อ่าน ของผู้นำจะสะท้อนให้เห็นความสามารถของสมองผู้นำไม่สามารถจะทำงานทุกอย่างได้ด้วยตนเองภายในเวลาที่จำกัด ความสามารถสื่อสารและอาศัยการเก่งคน การมีเครือข่ายมนุษยสัมพันธ์ที่ดีจะสามารถทำให้ผู้นำสามารถร้องขอความช่วยเหลือ กระตุ้นแรงจูงใจและใช้ คนทำงานได้สำเร็จตามที่ผู้นำต้องการ

ทองใบ สุดชารี (2543 : 40-90) ได้เสนอแนวคิดการศึกษาทฤษฎีภาวะผู้นำสรุป ได้ดังต่อไปนี้ การศึกษาทฤษฎีภาวะผู้นำที่ได้รับความนิยมสูงสุด ถือว่าเป็นทฤษฎีที่เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง คือ ทฤษฎีภาวะผู้นำยุคคลาสสิค ซึ่งทองใบ สุดชารี ได้แยกออกเป็นดังนี้คือ ทฤษฎีคุณลักษณะของภาวะผู้นำ แบบของภาวะผู้นำ การศึกษาของมหาวิทยาลัยโอไฮโอ การศึกษาของมหาวิทยาลัยมิชิแกน ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของฟรีดเลอร์ ทฤษฎีตาข่ายการบริหาร ทฤษฎีความต่อเนื่องของพฤติกรรมผู้นำ ทฤษฎีภาวะผู้นำแบบวิธีการกับการบรรลุเป้าหมาย ทฤษฎีผู้นำและการมีส่วนร่วม ทฤษฎีภาวะผู้นำว่าด้วยการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้นำกับสมาชิก ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของเฮอร์เซย์และบลันชาร์ด

ทฤษฎีภาวะผู้นำในยุคปัจจุบันผู้นำในองค์กรยุคใหม่ต้องเผชิญกับปัญหาที่หลากหลายภายใต้สถานการณ์ที่เป็นพลวัตที่ยากต่อการพยากรณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นบางอย่างผู้นำในอดีตอาจไม่เคยเผชิญมาก่อน อาทิ การลดบุคลากรจำนวนมากออกจากงานเพื่อลดค่าใช้จ่าย การนำระบบการทำงานเป็นทีมมาช่วยในการตัดสินใจขององค์การ การปรับรื้อระบบเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลใน

การทำงาน ตลอดจนการริเริ่มกิจกรรมใหม่ ๆ เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงคุณภาพขององค์การทั้งระบบ และรูปแบบภาวะผู้นำในยุคปัจจุบันมีหลายรูปแบบ เช่น ภาวะผู้นำแบบปฏิรูป ภาวะผู้นำแบบสอนงาน ภาวะผู้นำแบบพิเศษ ภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการ จากการศึกษาภาวะผู้นำ 4 รูปแบบ จัดเป็นภาวะผู้นำร่วมสมัย ที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด เพราะรูปแบบของภาวะผู้นำรูปแบบหนึ่งจะประกอบขึ้นจากลักษณะภาวะผู้นำรูปแบบอื่นด้วย และภาวะผู้นำดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะเป็นทางออกของสังคมไทยกับการพัฒนาภาวะผู้นำขององค์การให้ก้าวหน้ากับสังคมพลวัต และการแข่งขันในระดับนานาชาติ

มัลลิกา ต้นสอน (2544 : 169-72) ได้แบ่งกลุ่มของการศึกษาภาวะผู้นำออกเป็น 3 แนวทาง ได้แก่ ทฤษฎีคุณลักษณะของผู้นำการให้ความสำคัญกับคุณสมบัติเฉพาะหรือคุณลักษณะของผู้นำที่ประสบความสำเร็จ ทั้งในด้านลักษณะทางกายภาพ ความฉลาดและความเชื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้นำซึ่งมีแนวคิดที่สำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีคุณลักษณะของผู้นำ ทฤษฎีมหาบุรุษ ทฤษฎีพฤติกรรมศาสตร์ การศึกษาพฤติกรรมของผู้นำที่มีประสิทธิภาพ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้นำในอนาคต ซึ่งมีการศึกษาที่สำคัญได้แก่ การศึกษาของมหาวิทยาลัย มิชิแกน (Michigan) การศึกษาของมหาวิทยาลัยโอไฮโอ (Ohio State) ตาข่ายการบริหารของ แบล็คและมูตั้น (Blake & Mouton) ทฤษฎีสถานการณ์ การให้ความสนใจกับสภาพแวดล้อม และแสดงความเป็นผู้นำของแต่ละสถานการณ์ซึ่งจะมีการศึกษาที่สำคัญ ได้แก่แบบจำลองสถานการณ์ของ ฟิวเดอร์ (Fieldler) ทฤษฎีเส้นทางสู่เป้าหมาย ทฤษฎีความเป็น

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ผู้นำเชิงสถานการณ์ของ เฮอร์เซย์และแบรนชาร์ด (Hersey & Blanchard) ทฤษฎีการทดแทนความเป็นผู้นำ

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง ผู้ที่อิทธิพลเหนือกลุ่มเป็นที่ยอมรับของผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชามาขอคำแนะนำปรึกษามากกว่าที่จะสั่งการ สามารถเสนอแนะผู้ใต้บังคับบัญชา โดยผู้ใต้บังคับบัญชาไม่รู้สึกว่านั้นเป็นคำสั่งการ อำนาจของผู้นำแบ่งได้ 2 แบบคือ ผู้นำแบบเผด็จการ ผู้นำประเภทนี้เป็นผู้สั่งการเฉียบขาดไม่คำนึงถึงคนอื่น สร้างบรรยากาศแห่งความเกรงกลัวให้เกิดขึ้นในหน่วยงาน และผู้นำแบบเสรี มักปล่อยให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานกันไปตามชอบใจ ไม่มีการนิเทศตรวจตราติดตามผล ถ้าลูกน้องดีงานที่ได้ก็ออกมาดี ดังนั้น ผู้นำที่ดีมุ่งประสิทธิผลของงานสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามสถานการณ์ พฤติกรรมการบริหารของผู้นำแบบนี้ทำให้งานมีประสิทธิภาพสูงไปสู่ประสิทธิผลขององค์การและความสำเร็จของสถานศึกษา

คุณลักษณะของผู้บริหารที่พึงประสงค์

ผู้บริหารงานชาญฉลาดจำเป็นยิ่งสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความสามารถในการแก้ปัญหาเพราะว่าผู้บริหารต้องเป็นผู้ที่สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ เช่น ด้านบุคลากร ด้านนักเรียน ด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอนเพราะปัญหาต่างๆ ย่อมเป็นอุปสรรคต่อผลสำเร็จของงานจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องแก้ไขด้วนวิธีการที่แยบยลและนิ่มนวลให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เอดมอนสัน และคณะ (Ednonson et al. 1955 : 78-81)

ผู้บริหารมีความรู้ในการบริหารดี รู้จักมอบหมายงานที่มีการวางแผนและจัดหน่วยงานดี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความสามารถในการตัดสินใจ มีความสามารถติดต่อกับผู้อื่นรู้จักใช้อำนาจอย่างเหมาะสม แมกนูสัน (Magnuson. 1971 : 133)

เซอร์จิโอวานนี และคณะ (Sergiovanni et al. 1987 : 384 – 391) ได้เผยแพร่เพื่อเสนอให้ผู้บริหารการศึกษาใช้เป็นปทัสถานสำหรับการสำรวจความสามารถในการบริหารของตนเอง และได้อธิบายความหมายของความสามารถในการบริหารทั้ง 7 ประการ ดังนี้คือ ความสามารถในการสั่งการ หมายถึง ความสามารถที่จะชี้แนะงานของคนอื่นและความสามารถที่จะจัดองค์การและบูรณาการกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มได้ง่ายขึ้น ความรอบรู้งาน หมายถึง ความสามารถที่จะตัดสินให้เหตุผลและความสามารถเกี่ยวกับความคิด นามธรรม และมโนภาพ ความสามารถจะเรียนรู้ หยั่งเห็น สังเคราะห์และวิเคราะห์ได้ ความสามารถในการตัดสินใจ หมายถึง ความพร้อมที่จะตัดสินใจอย่างฉับพลันด้วยความเชื่อมั่น ไม่ลังเลในการตัดสินใจ เพราะอาจทำให้ปัญหาเล็กเป็นปัญหาใหญ่ในภายหลังได้

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ความมั่นใจในตนเอง หมายถึง ขอบเขตที่บุคคลรับรู้ตนเองว่ามีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา การตัดสินความถูกต้อง และเชื่อมั่นในตนเองว่า มีความสามารถพอที่จะต่อสู้กับปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ความต้องการความสำเร็จในอาชีพ หมายถึง ขอบเขตที่บุคคลแสวงหาความรับผิดชอบ และเกียรติศักดิ์เกี่ยวกับตำแหน่งที่สูงขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ความต้องการนี้เป็นความต้องการความสำเร็จในอาชีพนั่นเอง ความต้องการความสำเร็จในชีวิต หมายถึง ขอบเขตที่บุคคลแสวงหาโอกาสต่าง ๆ ที่จะใช้ปัญญาหรือความสามารถของตนให้เต็มที่อย่างอิสระในการทำกิจกรรมที่สำคัญ โดยที่ความสำเร็จนั้น จะส่งผลถึงสังคมส่วนรวมด้วย ความไม่ผูกติดกับตำแหน่ง

คุณลักษณะนี้หมายถึง การที่บุคคลทั้งหลายยึดถือเอาการทำงานเพื่อตำแหน่ง ทำการปกป้องงานและสถานภาพเป็นสำคัญ พยายามแสวงหาการมอบหมายงานที่ตนเองปลอดภัย พยายามหลีกเลี่ยงเรื่องที่ตนคุ้นเคยเป็นอย่างดี ส่วนสิ่งที่ไม่คุ้นเคยเป็นของเลว สำหรับคนที่ไม่ผูกติดกับตำแหน่ง และการประเมินผลประสิทธิภาพของการสอน

ประถม แสงสว่าง (2524 : 9) ได้จัดแบ่งคุณลักษณะของผู้บริหารเป็น 7 ประการ คือ ด้านคุณธรรม ด้านความประพฤติและความรับผิดชอบ ด้านการดำเนินงาน การปกครองบังคับบัญชา ด้านความรู้ทางวิชาการ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และวิสัยทัศน์การบริหาร ด้านบุคลิกภาพ

คุณลักษณะของผู้บริหาร หมายถึง ศักยภาพทางความรู้หรือทักษะที่ช่วยให้ผู้บริหารปฏิบัติงานได้สำเร็จ และคุณลักษณะของผู้บริหารคือสิ่งต่าง ๆ ในตัวผู้บริหารที่มีมาแต่กำเนิดและเกิดจากการเรียนรู้ ได้แก่ ความรู้ทั่วไป แรงขูงใจ สักษณะนิสัย ภาพพจน์ที่มองตนเอง บทบาททางสังคม หรือความชำนาญเฉพาะของผู้บริหาร ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานให้สำเร็จผลดีเยี่ยม (บุญมา กัมปนาทพงษ์. 2532 : 13)

การพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ผู้นำจะต้องพัฒนาลักษณะการทำงานให้ดีอยู่เสมอเพื่อนำมาปรับปรุงการทำงานให้ดียิ่งขึ้นจากแนวความคิดของนักวิชาการหลายแนวความคิด เพื่อพิจารณาคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียน มีหลายลักษณะด้วยกัน พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่เอื้อให้ผู้บริหารโรงเรียนสามารถบริหารงานให้ประสบความสำเร็จตามกรอบแนวความคิดมี 5 คุณลักษณะ คือ ความรู้ความสามารถในการบริหาร มนุษยสัมพันธ์ในการบริหาร การสื่อสารในการบริหาร คุณธรรมของผู้บริหาร วิสัยทัศน์ของผู้บริหาร คุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถในการบริหาร ความรู้ความสามารถในทางการบริหารเป็นความสามารถในการนำเอาหลักการ ความรู้ทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ (ลัทธิ ยศปัญญา. 2533 : 26)

ผู้บริหารจะต้องรู้จักฟังและเลือกความคิดเห็นที่ดี ผู้บริหารโรงเรียนควรมีความรอบรู้ในบท

บาทหน้าที่ กล่าวคือ ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนที่รู้จักรวบงาน งานหลัก งานรอง งานที่ได้รับมอบหมายไปแล้วรู้ว่างานใดเร่งด่วนและรวดเร็วในการทำงาน (นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ 2534 : 216-217)

ศิริวรรณ ศรีพหล (2535 : 367) ได้เน้นความรู้พื้นฐานของผู้บริหาร ว่าจะต้องมีความเข้าใจดังนี้

1. มีความเข้าใจ เจตคติ ทักษะที่เหมาะสม อันเกิดจากการได้รับการศึกษาเพียงพอ เจตคติประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ ประวัติศาสตร์ จิตวิทยา สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ จริยธรรม สามารถในการคิดคำนวณ มีทักษะในการพูดและการเขียน มีรสนิยมทางศิลปะ ดนตรีและวรรณกรรม เป็นต้น

2. มีความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของโรงเรียนในสังคม

3. มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและวิธีการสอนเป็นอย่างดี

ผู้บริหารที่มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาสูงมีความรู้ความเข้าใจในนโยบายและวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน (ประพนธ์ ไผลคำ. 2537 : 73-75)

สมบูรณ์ พรรณนาภพ (2538 : 149) กล่าวว่า ความรอบรู้ในวิชาชีพที่จำเป็นต่อการบริหารโรงเรียน โดยเฉพาะความรู้ทางวิชาการ คือ 1) การศึกษาวิชาการทั่วไป 2) การศึกษาด้านวิชาชีพ 3) การศึกษาให้เกิดความรอบรู้เชี่ยวชาญในแขนงวิชาที่คนสนใจ สำหรับใช้จัดระดับความรู้และประสบการณ์ในการทำงานของบุคคลที่จะมาทำงานเป็นผู้บริหาร

มินท์เบิร์ก (Mintberg 1973 : 37-38 ; อ้างใน จักรพรรดิ วะทา. 2538 : 35) มีแนวคิดเกี่ยวกับทักษะในการบริหารที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารควรประกอบด้วย ทักษะกระบวนการกลุ่ม ทักษะความเป็นผู้นำ ทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ทักษะการจัดข้อมูลข่าวสาร ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแสวงหาและใช้ทรัพยากร ทักษะการเป็นผู้ริเริ่ม ทักษะความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ จากแนวคิดที่กล่าวมาแล้วข้าวต้น

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2540 : 17 – 20) กล่าวว่า ได้แบ่งความรู้และประสบการณ์ของผู้บริหารในการเตรียมตัวเข้าสู่วิชาชีพ 3 ประการ

1. ความรู้ที่นำไปสู่ความคล่องตัว และความมีเสน่ห์ของนักบริหาร (Technical Skill) ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับงานธุรการ งานสารบรรณ ความรอบคอบในการตรวจตราหนังสือ การจัดสำนักงานให้สายงาน เป็นต้น

2. ความรู้ที่นำไปสู่การเป็นนักบริหารโดยวิชาชีพ ได้แก่ การศึกษาหาความรู้ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม พัฒนาการของมนุษย์ จิตวิทยา โดยการอ่านหรือการร่วมอภิปรายสนทนา

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

3. ความรู้เมื่ออยู่กับคน ได้แก่ การศึกษาพื้นเพภูมิหลังของคน ถิ่นกำเนิด นิสัยใจคอบุคลิกภาพ ท่าทางที่แสดงออก อุดมการณ์ สภาพเศรษฐกิจตลอดจนกลุ่มที่เข้าร่วมอยู่

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2540 : 4) ได้สรุปแบบสอบถามของผู้บริหารจากการสัมมนาของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 42 คน มีความเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาที่จำเป็นสำหรับการบริหารงาน 1) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 2) มีความก้าวหน้าทันเหตุการณ์ 3) มีประสบการณ์ ความสามารถ ความรอบคอบ ความรู้กว้างขวาง 4) มีความเฉลียวฉลาดและปฏิภาณไหวพริบ 5) มีความสามารถในการใช้เหตุผลแก้ปัญหา 6) มีความรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี 7) มีความรู้และทักษะเหนือชาวบ้าน

ทองทิพภา วิริยะพันธุ์ (2546 : 269) กล่าวว่า ผู้บริหารในยุคนี้ต้องปรับปรุงตนเองในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสามารถทางด้านการบริหารจัดการคน ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญและยุ่งยากซับซ้อนมากที่สุดขององค์การ หากผู้บริหารสามารถจัดการบริหาร “คน” ให้มีประสิทธิภาพได้มากเท่าใด “งาน” ก็จะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเท่านั้น

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของผู้บริหารที่ถึงประสงค์ หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถในการสั่งการ ชี้แนะงานคนอื่นอย่างมีเหตุผล สามารถจัดองค์การบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา มีความมั่นใจในตนเอง มีความสามารถในการตัดสินใจ หยั่งเห็น มีความรู้และทักษะเหนือกว่าบุคคลอื่น มีทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้ง สามารถสังเคราะห์และวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้อง ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีคุณลักษณะหลายด้านตามแนวคิดและทฤษฎีของนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวไว้ ที่สำคัญใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำ ด้านวิชาการ ด้านบุคลิกภาพ และด้านการบริหาร ดังต่อไปนี้

1. คุณลักษณะด้านภาวะผู้นำ ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่านดังต่อไปนี้คือ

สตอกดิลล์ (Stogdill 1987 : 411) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ คือ ความริเริ่มและธำรงไว้ซึ่งโครงสร้างของความคาดหวังและความสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกกลุ่ม

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2538 : 98-99) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถในการวางแผนการจัดองค์การ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การตัดสินใจและการจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติงานให้เป็นไปตามเป้าหมายขององค์การ

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2540 : 8-9) ได้รวบรวมความหมายของภาวะผู้นำตามที่มีผู้ให้ไว้และได้จำแนกความหมายของภาวะผู้นำออกเป็น 11 กลุ่ม คือ ภาวะผู้นำในฐานะที่เน้นกระบวนการ

ของกลุ่มภาวะผู้นำเป็นผลของการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มและกิจกรรมของกลุ่มภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นบุคลิกภาพและผลของบุคลิกภาพ ภาวะผู้นำเป็นการ ผสมผสานคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ช่วยให้สามารถจูงใจบุคคลอื่นให้ปฏิบัติภารกิจที่ได้รับ มอบหมายให้สำเร็จ ภาวะผู้นำในฐานะเป็นศิลปะที่ก่อให้เกิดการยินยอมตาม ภาวะผู้นำเป็นการใช้อำนาจทั้งทางตรงและทางอ้อมหรือมีอิทธิพลต่อสมาชิกของกลุ่มที่ทำให้สมาชิกของกลุ่มทำตามที่ผู้นำต้องการ ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นการใช้อิทธิพล เป็นการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกของกลุ่ม ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตามเป็นไปตามความสมัครใจมิใช่การขู่เข็ญบังคับ ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นพฤติกรรม ภาวะผู้นำ เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการควบคุม สั่งการ กิจกรรมของกลุ่ม ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นรูปแบบของการจูงใจ ภาวะผู้นำเป็นศิลปะในการเกลี้ยกล่อม จูงใจ หรือดลใจสมาชิกของกลุ่มให้ร่วมมือในการปฏิบัติภารกิจเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ เป็นการจูงใจให้บุคคลอื่นทำตามใช่การบังคับ ขู่เข็ญ หรือใช้อำนาจ ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นความสัมพันธ์ของอำนาจ ภาวะผู้นำเป็นความแตกต่างระหว่างอำนาจของผู้นำกับผู้ตาม ผู้นำย่อมใช้อำนาจทางหนึ่งทางใดให้ผู้ตามปฏิบัติตาม ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมาย ตามแนวคิดนี้ ภาวะผู้นำเป็นเครื่องมือที่สำคัญและจำเป็นเพื่อการบรรลุเป้าหมายของกลุ่มผู้นำมุ่งสนใจงานมากกว่าบุคคล ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นผลของปฏิสัมพันธ์ ภาวะผู้นำเป็นผลของการกระทำของกลุ่ม ซึ่งเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตาม และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ตามด้วยกันเองภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นความแตกต่างของบทบาท บทบาทของผู้นำแตกต่างจากบทบาทของผู้ตาม บทบาทของภาวะผู้นำเป็นการประสานสัมพันธ์บทบาทต่าง ๆ ในกลุ่มและควบคุมชี้นำกิจกรรมของกลุ่มเพื่อการบรรลุเป้าหมาย ภาวะผู้นำในฐานะที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ผู้นำทำหน้าที่กำหนดขอบข่ายและส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กำหนดช่องทางและเครือข่ายของการติดต่อสื่อสาร ตลอดจนกระบวนการของการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล ภาวะผู้นำเป็นผลของปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม ผู้นำมุ่งสนใจบุคคลมากกว่างาน

แมคฟาร์แลนด์ (McFarland ; อ้างอิงใน เสาวนิต เสาณานนท์. 2542 : 44-45) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ คือ ความสามารถที่จะชี้แนะสั่งการ อำนวยการ หรือ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้อื่นเพื่อให้มุ่งไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้

แมคฟาแลนด์ (Schwartz ; อ้างอิงใน เสาวนิต เสาณานนท์. 2542 : 30-40) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ คือ ศิลปะในการชี้แนะถูกน้องหรือผู้ร่วมงานให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความกระตือรือร้นและเต็มใจ

เสาวนิต เสาณานนท์ (2542 : 4-5) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ (Leadership) คือ กระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือมากกว่า พยายามใช้อิทธิพลของตนหรือกลุ่มตนกระตุ้นชี้นำ ผลักดันให้บุคคลอื่น หรือกลุ่มบุคคลอื่นมีความเต็มใจ และกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่าง ๆ

ตามต้องการ โดยมีความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์การเป็นเป้าหมาย

มัลลิกา ค้นสอน (2544 : 164) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ เป็นความสามารถที่บุคคลหรือกลุ่มจะมีอิทธิพลที่จะโน้มน้าวและชักจูงบุคคลอื่นให้ปฏิบัติ เพื่อการบรรลุเป้าหมายขององค์การ ซึ่งเราอาจจะกล่าวว่า ภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจ เพื่อช่วยให้กลุ่มบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการชักจูงสมาชิกองค์การให้มองเห็นเป้าหมายและคุณค่าของมัน ภาวะผู้นำมีอิทธิพลต่อกลไกภายในและวัฒนธรรมของกลุ่มซึ่งผู้นำต้องอาศัยทักษะการจูงใจ โดยบุคคลจะไม่ได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำ

โดยสรุป ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถและศิลปะของผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีอิทธิพลโน้มน้าวกระตุ้นชี้นำผลักดันให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่น ร่วมกันทำตามไม่ใช่การบังคับ ขู่เข็ญหรือใช้อำนาจ ในการดำเนินงาน จนกระทั่งงานบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของกลุ่มหรือองค์การที่ตั้งไว้ ได้แก่ มีความรู้ความสามารถ ทักษะในการชี้นำแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา มีความรับผิดชอบ มีความเสียสละเกี่ยวกับการอุทิศเวลาส่วนตัว มีความฉลาดหลักแหลมในการปกครองครู มีความกระตือรือร้นในการนำองค์การสู่เป้าหมาย มีความกล้าในการตัดสินใจ วางตัวเป็นตัวอย่างที่ดีต่อบุคลากร มุ่งความสำเร็จในภารกิจ ให้ความเกื้อหนุนผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างสม่ำเสมอ ปฏิบัติงานด้วยความมุ่งมั่น รับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา มีวิสัยทัศน์ในการแก้ปัญหาสำคัญ มีความสามารถในการคาดการอนาคต มีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และยึดหลักการในการปฏิบัติงานสู่ความสำเร็จ

2. คุณลักษณะด้านวิชาการ ด้านความรู้ ความสามารถผู้บริหารจำเป็นอย่างยิ่งต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ในหลักวิชาการบริหารจัดการ เป็นผู้มีทักษะในการปฏิบัติและสามารถสอนงานบุคลากรผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้ตามให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเรียบร้อย ราบรื่น และบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพในเรื่องต่าง ๆ โดยมีนักวิชาการได้ทำการศึกษาค้นคว้า และกล่าวไว้หลายท่าน ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2537 : 16) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารสถานศึกษา โดยมีการจัดกิจกรรมทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน โดยยึดหลักการและกระบวนการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. จัดทำแผนงานวิชาการที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือนโยบายหลัก
2. การบริหารงานวิชาการมุ่งความร่วมมือกันทำงาน

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

3. การมีเอกภาพในจุดมุ่งหมายทำให้การดำเนินงานสอดคล้องสัมพันธ์และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

4. ควรกระจายอำนาจและความรับผิดชอบให้ผู้ปฏิบัติ

5. ควรส่งเสริมผู้ร่วมงานให้ปรับปรุงตนเองด้านวิชาการ

6. ควรคิดริเริ่มสร้างสรรค์และการพัฒนางานเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับงานวิชาการ

7. การมีวินัยของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการจะสามารถทำให้งานดำเนินไปได้ด้วยดี

8. ผู้บริหารควรใช้เทคนิคการส่งเสริมคนอื่นมากกว่าการสอนคนอื่น

9. บุคลากรทุกคนต้องการขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน

10. ควรมีคณะกรรมการที่ปรึกษางานวิชาการ

11. ให้ครูตั้งวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของการสอนทุกวิชาที่รับผิดชอบ

12. การประสานงาน ความสามัคคี ความมีมนุษย์สัมพันธ์และความร่วมมือย่อมนำมาซึ่งความสำเร็จของหน่วยงาน

13. การติดตามและประเมินผล เป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนางานวิชาการ

14. การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ดังนั้น การบริหารงานวิชาการจำเป็นต้องใช้ศาสตร์ ทักษะ และเทคนิคในการบริหารงาน

นอกจากนี้หลักการบริหารงานวิชาการควรยึดหลักแห่งประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนี้

1. หลักแห่งประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง การได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นโดยไม่เพิ่มการลงทุน นั้นคือนักเรียน นักศึกษา สามารถสำเร็จการศึกษาตามกำหนดของหลักสูตร โดยไม่ออกกลางคัน เรียนเกินเวลา และช้าเกินกำหนด

2. หลักแห่งประสิทธิผล (Effectiveness) หมายถึง ผลผลิตได้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ นั้นคือ นักเรียน มีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความรู้ ความสามารถทักษะคุณภาพ

อำภา บุญช่วย (2537 : 2) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้ความพยายามและความสามารถเป็นอย่างมาก ในการนำคณะครูและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2540 : 4) ได้สรุปแบบสอบถามของผู้บริหารจากการสัมมนาของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 42 คน มีความเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะด้านความรู้ ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาที่จำเป็นสำหรับการบริหารงาน ดังนี้คือมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีความก้าวหน้า

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ทันเหตุการณ์ มีประสบการณ์ความสามารถ ความรอบคอบ ความรู้กว้างขวาง มีความเฉลียวฉลาด และปฏิภาณไหวพริบ มีความสามารถในการใช้เหตุผลแก้ปัญหามีความรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี มีความรู้และทักษะเหนือชาวบ้าน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 6) ได้กำหนดมาตรฐานเฉพาะสำหรับตำแหน่งเกี่ยวกับความรู้ ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียน ไว้ดังนี้คือ มีความรู้ความเข้าใจลักษณะงานที่ปฏิบัติ มีความเข้าใจกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบแบบแผนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และมีความรู้ความเข้าใจในนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา มีความเข้าใจในนโยบายและแผนงานของกรม กระทรวงเจ้าสังกัด มีความรู้ความเข้าใจในนโยบายของรัฐบาล ปัญหาด้านการเมืองเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

จำลอง นักฟ้อน (2543 : 2-3) ได้ให้ทัศนะไว้หลายประการ ได้แก่ ความรู้ความสามารถในเชิงวางแผน กล่าวคือ มีความรู้ความสามารถในการ กำหนดเป้าหมาย แผนกลยุทธ์ การควบคุมและติดตามงาน การจัดระบบงานและการประเมินผล มีความรู้ความสามารถในเชิงผู้นำ กล่าวคือ มีทักษะและความรู้เรื่องการ กำหนดวิสัยทัศน์ การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล การบริหารเชิงกลยุทธ์ การใช้เทคนิคการบริหาร สมัยใหม่การบริหารคน ความรู้ความสามารถในการเป็นนักการจัดการ คือ การระดมทรัพยากรทั้งมวลมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงานอย่างสูงสุด ความรู้ความสามารถในการเป็นนักวิจัยและพัฒนา เพื่อเสาะแสวงหา ความรู้นวัตกรรมและรูปแบบใหม่ ๆ มาใช้ในการบริหารงาน การเป็นนักประสานงานและประสานประโยชน์ เช่น มีความรู้ความสามารถในการประสานงาน การประชุม การบริหารงานในเชิงคณะกรรมการ มีความรู้ความสมารถในเชิงการสื่อสาร และมนุษยสัมพันธ์ ได้แก่ ความรู้ทักษะในการใช้ภาษา นอกเหนือจากภาษาไทยแล้วจะต้องรู้ภาษาที่สอง เช่น ภาษาอังกฤษและใช้งานได้เป็นอย่างดี มีความรู้ความสามารถในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ การใช้คำและโปรแกรม ต่าง ๆ การใช้อินเตอร์เน็ตทุกประเภท เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานและการศึกษาข้อมูลข่าวสาร เป็นผู้มีพลังหรือศักยภาพที่จะนำมาใช้ในการปฏิบัติงานอย่างไม่จำกัด ซึ่งจะสามารถนำมาสู่การทุ่มเทการระดมกำลังความคิด กำลังกาย และกำลังใจมาสู่การปฏิบัติงานอย่างแท้จริง

ธีระ รุญเจริญ (2546 : 22-24) ได้สรุปทัศนะในเรื่องนี้ ได้แก่การศึกษาต้องจบอย่างน้อยปริญญาตรีทางการบริหารการศึกษาขึ้นไป และมีความรู้ครอบคลุมด้านต่อไปนี้คือ การบริหารและการจัดการศึกษา จิตวิทยาการทำงานกับคนอื่น พื้นฐานการศึกษาค้นคว้า วิจัย บริบททางการบริหารการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ระเบียบกฎหมาย สังคมวิทยา ปรัชญา เศรษฐกิจ และการปกครอง

สรุปได้ว่า คุณลักษณะด้านวิชาการ หมายถึง การมีความรู้ความสามารถในงานที่รับผิดชอบ ได้แก่ มีความรู้ความสามารถในการจัดหลักสูตร จัดหลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา มีการประเมินปรับปรุงหลักสูตร มีการประเมินแผนการเรียนอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามธรรมชาติ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ จัดซื้อวัสดุฝึกสำหรับการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม จัดซื้ออุปกรณ์ สำหรับการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม จัดระบบคอมพิวเตอร์ให้เหมาะสมอย่างเพียงพอ จัดให้มีโครงการสอนซ่อมเสริมปรับพื้นฐานการเรียนผู้เรียน ส่งเสริมให้ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนผ่านเกณฑ์ของกระทรวง ส่งเสริมด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้กับครู ส่งเสริมด้านการวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ตระหนักถึงการประกันคุณภาพการศึกษา มีการติดตามนิเทศการจัดการเรียนการสอน

3. คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ บุคลิกภาพเป็นส่วนประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งของบุคคลที่จะเป็นผู้นำ และผู้นำจำเป็นอย่างยิ่งต้องปรับปรุงบุคลิกภาพของตน เพื่อให้ลูกน้อง และเพื่อนร่วมงานเกิดความประทับใจ รวมทั้งตัวผู้นำเองเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ความหมายของบุคลิกภาพได้มีผู้ให้ความหมายของบุคลิกภาพไว้หลายทัศนะ ดังต่อไปนี้คือ

ปรีชา คัมภีรปกรณ์ (2538 : 56) กล่าวว่า องค์ประกอบของบุคลิกภาพ ดังนี้คือ การแต่งกายเป็นการมองเห็นได้ง่าย ผู้สังเกตจะมองได้ว่าคนที่ถูกสังเกต แต่งกายเหมาะสมกับตัว กาลเทศะหรือไม่ เรียบร้อยสะอาดหรือไม่ พฤติกรรมที่แสดงออก เช่น การพูด มารยาทในการรับประทานอาหาร การเดิน ความสะอาดของร่างกาย ผม หนวด ใบหน้า เล็บ อารมณ์ คงที่หรือเปลี่ยนแปลงได้ง่าย อารมณ์ดี มีอารมณ์ขัน

ปรีชา คัมภีรปกรณ์ (2538 : 58) กล่าวว่า ภาพลักษณ์ที่ปรากฏ ได้แก่ การพิจารณาดูรูปร่างที่ปรากฏ ประกอบด้วยรูป ร่าง หน้าตา ทรวดทรง ขนาดของร่างกาย ความสูง ตลอดจนสีผม สีผิว สติปัญญา ได้แก่ ความสามารถในทางตัดสินใจ การรู้จักหาเหตุผล ความจำ จินตนาการ และการมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล นิสัยใจคอ หรืออุปนิสัย ได้แก่ พฤติกรรมหรือการแสดงออกที่กระทำบ่อย ๆ จนกลายเป็นความเคยชิน เช่น ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความมีน้ำใจ ความสุภาพอ่อนโยน อารมณ์เป็นการแสดงออกทางความรู้ต่อสถานการณ์ หรือบุคคลที่มากระทบหรือสัมพันธ์กัน เช่น เป็นคนมีอารมณ์ขัน ใจเย็น ใจร้อน หวาดระแวง หวาดกลัว กล้าหาญสังเล สังคม เป็นการแสดงปฏิกิริยาหรือพฤติกรรมต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น เป็นคนชอบสังคม เปิดเผย เก็บตัว ชอบอวดตัว การควบคุมตนเอง เป็นความสามารถในการควบคุม บังคับพฤติกรรม ที่แสดงออกของตนเองที่แสดงออกมาโดยตั้งใจ เช่น ความแข็งแข็ง ความอ่อนแอ ความอดทน ความกระตือรือร้น ความเฉื่อยชา ความสามารถเฉพาะตน เช่น การเป็นคนที่มีความรู้ความสามารถพิเศษ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ความสามารถพิเศษ

การแต่งกาย แต่งกายเหมาะสม ถูกกาลเทศะเรียบง่าย ภาษา ความสามารถในการพูด เขียน และสื่อสารให้คนเข้าใจ สละสลวย ถูกกาลเทศะ

กวี วงศ์พุฒ (2542 : 40) กล่าวว่า องค์ประกอบของบุคลิกภาพ ประกอบด้วย ลักษณะทางกาย หมายถึง รูปร่างหน้าตา สัดส่วน ผิวพรรณ ขนาด น้ำหนัก โครงสร้างของร่างกายและสุขภาพ ลักษณะทางสังคม หมายถึง ท่าที การปฏิบัติต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งที่คนอื่นมีความรู้สึกต่อบุคคล ซึ่งเกิดจากคุณลักษณะต่าง ๆ ของบุคคลนั้น ลักษณะทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการควบคุมความรู้สึกและการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล ลักษณะทางจิตใจ หมายถึง ความคล่องแคล่ว รื่นเริง ความจำ ความคิดอ่าน การตัดสินใจอุปนิสัย ค่านิยมและเจตคติที่มีต่อคนอื่น ลักษณะทางสติปัญญา หมายถึง ความสามารถที่จะเรียนรู้และรับรู้ อัตราความเร็วที่จะเห็นความสัมพันธ์ต่าง ๆ และความเข้าใจเหตุการณ์ สภาพการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

พรนพ พูกกะพันธุ์ (2544 : 89-90) กล่าวว่า ได้แบ่งองค์ประกอบของบุคลิกภาพ ออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ บุคลิกภาพภายใน ได้แก่ การสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง มีความกระตือรือร้น มีความรอบรู้ มีความคิดริเริ่ม มีความจริงใจ มีความรู้กาลเทศะ มีปฏิภาณไหวพริบ มีความรับผิดชอบ ความจำดี มีอารมณ์ขัน และความมีคุณธรรม บุคลิกภาพภายนอก ได้แก่ รูปร่างหน้าตา การแต่งกาย การปรากฏตัว กริยาท่าทาง การสบสายตา การใช้น้ำเสียง การใช้ถ้อยคำภาษา มีศิลปะการพูด เมื่อมีการพัฒนาบุคลิกภาพภายในดีแล้ว จะทำให้พฤติกรรม ท่าที การแสดงออกในด้านต่าง ๆ ของคนเรางดงามเหมาะสม ทำให้ได้รับความชื่นชม การยอมรับ และศรัทธาจากบุคคลอื่นได้เป็นอย่างดีการประเมินบุคลิกภาพของผู้บริหารนั้น

ศราวุฒิ สิทธิราช (2544 : 53-73) กล่าวว่า ได้ศึกษาเรื่องคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามทัศนะของกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอนิคมน้ำอูน จังหวัดสกลนคร พบว่า มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามความคิดเห็นของกรรมการสถานศึกษาโดยแยกเป็นครูผู้สอนและตัวแทนชุมชนเห็นว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาโดยรวมและรายด้านทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้คือ ด้านภาวะผู้นำ ด้านบุคลิกภาพ ด้านความรู้ความสามารถในการบริหาร และด้านคุณธรรม จริยธรรม

สงวน เรียนไชสง (2544 : 121-123) กล่าวว่า ได้ทำการวิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอบ้านใหม่ชัยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 4 ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านความเป็นผู้นำ ด้านความสามารถในการบริหาร และด้านความรู้ทางวิชาการ พบว่า ความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความเห็นด้วยในระดับมาก

ทุกด้าน การเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มาจาก ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า โดยรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ในตัวแทนที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน และผู้บริหารการศึกษามีความเห็นมากกว่าผู้แทนผู้ปกครอง ส่วนที่เหลือมีความเห็นไม่แตกต่างกัน

พรนพ พุกกะพันธุ์ (2544 : 87) กล่าวว่า บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะโดยส่วนรวมอันเป็นของจำเพาะแต่ละบุคคล ทั้งลักษณะภายในและภายนอก ซึ่งแสดงออกทางท่าทางความรู้สึกนึกคิด ความเฉลียวฉลาด ตลอดจนกิริยามารยาท ลักษณะนิสัยและอุปนิสัย

พรนพ พุกกะพันธุ์ (2544 : 93-94) กล่าวว่าได้ศึกษาและสรุปเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกลักษณะของบุคคลไว้ว่า บุคลิกลักษณะของบุคคลสามารถดัดแปลงแก้ไขเสริมสร้างให้ดีขึ้นด้วย บุคลิกภาพที่ดีจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการฝึกหัด ปรับปรุงกิริยา ท่าทาง และลักษณะต่าง ๆ การเสริมสร้างบุคลิกลักษณะบุคคล มี 7 ประการ คือ การมอง นับแต่การมองกันด้วยสายตา เช่น การมองด้วยความรัก เมตตาปรานี เกลียด เหยียดหยาม ดูหมิ่น ดูแคลน เราจะต้องปฏิบัติอย่าให้บกพร่อง เพราะการมองของเราจะแสดงความรู้สึกออกมาให้เห็น เพราะฉะนั้นจะต้องมองด้วยความสุภาพเรียบร้อย การแต่งกายไม่จำเป็นต้องแต่งด้วยเสื้อผ้าที่มีค่ามากมายแต่ต้องคำนึงถึงความสะอาดเรียบร้อย รู้จักใช้สีให้ถูกต้องและเหมาะสมแก่กาลเทศะ และตลอดทั้งส่วนอื่น ๆ ของร่างกาย เช่น การแต่งเล็บ หน้า ตา และจมูก ทำให้พอดี ๆ อย่าให้มากเกินไปจนกลายเป็นสิ่งที่น่าเกลียดไป การพูดเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะการพูดที่ดีจะให้ผู้ฟัง ได้ประโยชน์ ผู้พูดจะต้องมีศิลปะในการพูด สามารถที่จะชนะใจผู้ฟังได้ จะต้องใช้คำพูดที่มีเหตุผล สุภาพเรียบร้อย ไพเราะอ่อนหวาน จะทำให้เราเข้ากับบุคคลได้ทุกเพศ ทุกวัย และทุกชั้น การเดินจะต้องระมัดระวังไม่ให้มีเสียงดังจนเกินไป จะทำให้เป็นที่รบกวนผู้อื่น ควรเดินตัวตรงอกผายไหล่ผึ่ง มีท่าทางสง่าผ่าเผยและลักษณะงาม การแสดงท่าทาง จะต้องระมัดระวังอย่าให้มีท่าทางที่ไม่สวยงามไม่น่าดูเกิดขึ้น เราต้องแสดงท่าทางให้เป็นที่น่าดู น่าชม เช่น ท่าทางในการพูดควรให้สุภาพอย่าให้มีการแสดงประกอบมากเกินไปจนน่าเกลียดและไม่สุภาพ ทักษะในการทำงานในหน้าที่การงานที่ดี หรือทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตาม จะต้องมีลักษณะที่ดีเด่น คือ มีท่าทางและความชำนาญทำได้คล่องแคล่วว่องไวมีลักษณะดีและสุขภาพเป็นสิ่งสำคัญ จะต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรงไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ ควรบำรุงรักษาให้เป็นผู้มีสุขภาพสมบูรณ์อยู่เสมอทั้ง 7 ประการดังกล่าวมานี้แสดงให้เห็นถึงเป็นผู้มีบุคลิกลักษณะดี ด้วยการปรากฏ และวางตนให้เหมาะสม และมีมารยาทดี ซึ่งเราควรจะพิจารณาตัวเองว่าเรามีพร้อมแล้วยัง และมีอะไรบ้างที่ควรจะได้ปรับปรุงแก้ไขเพื่อเป็นการเสริมสร้างบุคลิกภาพของตน

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

สรุปแล้ว คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ หมายถึง การแสดงออก พฤติกรรม และการแต่งกาย สะอาดเรียบร้อย ถูกต้อง เหมาะสมกับกาลเทศะ มีกิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อยทั้งทางกาย วาจา จิตใจ ได้แก่ การแต่งกายได้เหมาะสมตามสถานการณ์ การใช้วาจาตามสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม การควบคุมอารมณ์ตามสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม การมีความกระตือรือร้นในการทำงาน การมีความรับผิดชอบในการทำงาน เคารพในสิทธิของผู้ร่วมงาน การยกย่องชมเชยเมื่อบุคลากรผู้ร่วมงานทำงานดี การให้ความช่วยเหลือเมื่อบุคลากรประสบปัญหา การกล้ายอมรับผิดเมื่อรู้ว่าตนกระทำผิด การมีมนุษยสัมพันธ์กับบุคลากรที่ร่วมงาน การกล้าแสดงออกได้ดีทุกสถานการณ์ การตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง การไม่ฝักใฝ่อบายมุข การมีพฤติกรรมที่น่าเลื่อมใสสำหรับผู้ได้บังคับบัญชา การมีมารยาทต่อบุคลากรที่ร่วมงาน

4. คุณลักษณะด้านการบริหาร การบริหาร หมายถึง ความรู้ ทักษะความชำนาญ และความสามารถในการดำเนินกิจกรรมการบริหารโครงการต่าง ๆ เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้บริหารหรือผู้นำที่มีความสามารถในการบริหารงาน ต้องมีทักษะเกี่ยวกับการบริหารงานที่ตนรับผิดชอบ จึงจะทำให้การบริหารงานนั้นประสบผลสำเร็จได้ด้วยดี (กิติมา ปรีดีดิลก. 2529 : 274)

ถวิล เกื้อกูลวงศ์ (2530 : 38) กล่าวว่า ทักษะทางการบริหารเป็นคุณสมบัติจำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องมี เพื่อช่วยให้การบริหารงานเกิดผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ เกี่ยวกับทักษะทางการบริหารมีนักวิชาการ นักการศึกษาได้กล่าวไว้หลายท่าน ดังนี้

ไวลส์ (Wiles. 1955 : 13) กล่าวว่า ทักษะทางการบริหารที่จำเป็นสำหรับผู้บริหาร คือ ทักษะในการเป็นผู้นำ ทักษะในมนุษยสัมพันธ์ ทักษะในกระบวนการหมู่พวก ทักษะในการบริหารบุคคล ทักษะในการประเมินผล

มินท์เบิร์ก (Mintzberg. 1973 : 27-28) กล่าวว่า แนวคิดเกี่ยวกับทักษะในการบริหารที่จำเป็นสำหรับผู้บริหาร ควรประกอบด้วย ทักษะกระบวนการกลุ่ม ทักษะความเป็นผู้นำ ทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ทักษะการจัดข้อมูลข่าวสาร ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแสวงหาและใช้ทรัพยากร ทักษะการเป็นผู้ริเริ่ม ทักษะความเข้าใจในบทบาทหน้าที่

คัทซ์ (Katz. 1995 : 32-42) กล่าวว่า ทักษะที่จำเป็นในการบริหารงานของผู้บริหารมี 3 ประการ คือ ทักษะด้าน ความรู้ความเข้าใจ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะ ด้านเทคนิควิธีการ

ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ (2540 : 18-20) กล่าวว่า ทักษะด้านความรู้ความเข้าใจ หรือทักษะด้านมโนคติ หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการเข้าใจหน่วยงานที่สังกัดในทุกลักษณะ

และขั้นตอน อย่างละเอียดสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างงานด้านต่าง ๆ ในองค์การหรือหน่วยงานได้ อย่างชัดเจน และการที่มีการเปลี่ยนแปลงในบางส่วนของงาน จะมีผลกระทบต่อส่วนอื่น

ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ หมายถึง ความสามารถและความชำนาญของผู้บริหารในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ ความสามารถในการประสานงานกับผู้บังคับบัญชาเพื่อให้ได้รับการสนับสนุนและการยอมรับ ความสามารถในการประสานความร่วมมือจากผู้ร่วมงาน การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่จะร่วมมือกับหน่วยงานของตน ตลอดจนการสร้างภาพพจน์ที่ดีให้กับหน่วยงาน เพื่อให้เกิดความศรัทธาเชื่อถือและไว้วางใจ กิจกรรมที่ผู้บริหารจะต้องใช้ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์นี้มี อาทิเช่น การพูดการสร้างขวัญและกำลังใจ การประสานงานและการเผยแพร่ผลงาน

ทักษะด้านเทคนิควิธีการ หมายถึง ความรู้ความเข้าใจ ความสามารถและความชำนาญในการปฏิบัติงานเฉพาะด้าน โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับระเบียบวิธีการ กระบวนการการดำเนินการ เครื่องมือและเทคนิคที่สำคัญของงานนั้น ๆ กิจกรรมที่ผู้บริหารใช้ได้แก่ การวางแผนงานหรือโครงการ การติดต่อสื่อสาร ทักษะกระบวนการกลุ่ม การจัดการหรือการอำนวยการ

สรุปได้ว่า คุณลักษณะด้านการบริหาร หมายถึง ความสามารถและทักษะความชำนาญในการปฏิบัติงาน ได้อย่างถูกต้องและบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้ทักษะต่าง ๆ ได้แก่ ทักษะด้านความคิดและสติปัญญา มีการวิเคราะห์สังเคราะห์ และการประเมินสถานการณ์เพื่อประกอบการกำหนดนโยบาย การวางแผน การตัดสินใจสั่งการและแก้ปัญหาได้ถูกต้อง ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการสื่อสารทำการประสานประโยชน์ขององค์การและประโยชน์ของบุคคล ทักษะด้านเทคนิคในการแก้ปัญหาโดยใช้หลักการบริหารความขัดแย้ง หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม การมีใจกว้างรับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ใช้หลักทฤษฎีการบริหาร ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการบริหารจัดการ มีการแสวงหาระดมสรรพกำลัง และทรัพยากรมาใช้ในการบริหารจัดการการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

คุณัญญา แซ่เจี่ย (2545 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคาดหวังของบุคลากรคณะทันตแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่าบุคลากรมีความคาดหวังต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับความคาดหวังจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ คือ ด้านภาวะความเป็นผู้นำ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านสภาวะอารมณ์และการปรับตัว ด้านความรู้ความสามารถในการบริหาร ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านบุคลิกภาพ

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

เมื่อเปรียบเทียบความคาดหวังของบุคลากรต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารทั้ง 6 ด้าน พบว่า บุคลากรที่มี เพศ และอายุต่างกันมีความคาดหวังไม่แตกต่างกันในทุก ๆ ด้าน บุคลากรที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความคาดหวังแตกต่างกันในทุกด้าน ประเภทของบุคลากรที่แตกต่างกัน มีความคาดหวังแตกต่างกันในด้านความรู้ความสามารถในการบริหาร ด้านภาวะความเป็นผู้นำ ด้านสภาวะอารมณ์และการปรับตัว และด้านคุณธรรมจริยธรรม ส่วนบุคลากรที่มีอายุราชการต่างกัน มีความคาดหวังแตกต่างกันในด้านภาวะความเป็นผู้นำ

สุชาติ เต่าสุวรรณ (2545 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดนนทบุรี พบว่า คุณลักษณะในภาพรวมของผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยมีคะแนนเรียงลำดับดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านคุณธรรมและจริยธรรม อันดับที่ 2 ด้านบุคลิกภาพส่วนตัว อันดับที่ 3 ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และอันดับสุดท้ายด้านความรู้ความสามารถ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านคุณลักษณะที่มีคะแนนสูงสุดแต่ละระดับ ได้แก่ ด้านคุณธรรมจริยธรรม คือ มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและหน้าที่ ด้านบุคลิกส่วนตัว ได้แก่ มีความเอื้ออาทรกับผู้ร่วมงาน ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ได้แก่ มีความสามารถในการประสานงานกับหน่วยงานและบุคคลภายนอก และด้านความรู้ความสามารถ มีความสามารถในการบริหารเวลา

ชลิตา อินทราไสย (2546 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารกองเภสัชกรรมตามความคิดเห็นของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ กองเภสัชกรรม สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ซึ่งได้แบ่งเป็น 5 ด้านพบว่า คุณลักษณะที่คนให้ความสนใจมากมีเพียง 2 ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพและด้านคุณธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้ ด้านบุคลิกภาพ ผู้บริหารกองเภสัชกรรมควรเป็นผู้มีความกระตือรือร้นตื่นตัวในการทำงานตลอดเวลา เป็นคนร่าเริงแจ่มใสและไม่ถือตัวกับผู้ใต้บังคับบัญชาทุกระดับ รวมทั้งเป็นคนที่พูดจาตรงไปตรงมาไม่อ้อมค้อมกับผู้ใต้บังคับบัญชา ส่วนด้านคุณธรรม ผู้บริหารกองเภสัชกรรมควรเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองเสมอ ใช้หลักธรรมะในการบริหารงาน รวมทั้งต้องทำงานอย่างตรงไปตรงมาทุกเรื่อง เมื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นของข้าราชการและเจ้าหน้าที่กองเภสัชกรรมต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารกองเภสัชกรรมกับตัวแปรต้นที่กำหนดให้ พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กัน และจากผลการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำไปใช้ในการสรรหาผู้บริหารของกองเภสัชกรรม สำนักอนามัย กรุงเทพมหานครได้ โดยเฉพาะใน 2 ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพและด้านคุณธรรม

วราภรณ์ ศุภสร (2546 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียน ในทัศนะของครูโรงเรียนทับทอง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

กรุงเทพมหานคร พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนในทัศนะของครู โรงเรียนทับทองในภาพรวม และทุกด้าน ครูมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คุณลักษณะด้านการบริหารจัดการ ครูมีความคิดเห็นอันดับแรก รองลงมาเป็นด้านคุณธรรมจริยธรรม และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า คุณลักษณะด้านภาวะผู้นำ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการบริหารงานด้านการจัดการศึกษา ครูมีความคิดเห็นเป็นอันดับสูงสุ รองลงมาคือ มีบุคลิกภาพดี ท่าทางสง่าผ่าเผย ยิ้มแย้มแจ่มใส คุณลักษณะด้านการบริหารจัดการ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนได้นำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้พัฒนาโรงเรียน ครูมีความคิดเห็นเป็นอันดับสูงสุด รองลงมาคือ จัดสวัสดิการและบริการต่างตามความเหมาะสม คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุข และสิ่งเสพติด ครูมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านศีลธรรมจรรยา

สุรชาติ นุกูลธรรม (2546 : บทคัดย่อ) ได้วิจัย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารวิทยาลัยนาฏศิลป์ พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารวิทยาลัยนาฏศิลป์ในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก และเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความเป็นผู้นำ ด้านคุณธรรม ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านความรู้ความสามารถทางวิชาชีพพิเศษ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารวิทยาลัยนาฏศิลป์ ตามทรรศนะของผู้บริหาร ครู อาจารย์ และนักเรียน นักศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ใน 3 ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านความรู้ความสามารถทางการบริหาร และด้านคุณธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารวิทยาลัยนาฏศิลป์ ตามทรรศนะของผู้บริหาร ครู อาจารย์ และนักเรียน นักศึกษา ในแต่ละภูมิภาคแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อวัสดา อรัญญะ (2546 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารการศึกษานอกสถานศึกษาในเขตการศึกษา 1 พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษาที่พึงประสงค์ ทั้ง 6 ด้าน โดยมีคะแนนเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านการเป็นผู้นำ สามารถสร้างความร่วมมือและประสานสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย ด้านบุคลิกภาพมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับงานในหน้าที่ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ด้านความสามารถ/ทักษะมีความรู้และสามารถแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานในหน้าที่บริหารเป็นอย่างดี และเป็นนักบริหารและนักจัดการที่สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการศึกษา มีความรู้ความสามารถในการจัดองค์การการบริหารตลอดจนการพัฒนางาน และด้านความรู้สึกและรู้รอบ มีความรอบรู้ทันสมัยต่อเหตุการณ์ ข่าวสาร และเทคโนโลยีสมัยใหม่

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

เชวงศักดิ์ หมวดโคกสูง (2547 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 2 ควรมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทุกด้านในภาพรวมในระดับมาก คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 2 ตามทัศนะของบุคลากรกลุ่มต่าง ๆ ไม่แตกต่างกัน และข้อแนะแนวทางในการเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สำคัญ ได้แก่ การส่งเสริมการศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองของผู้บริหาร การอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอน และการอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร

ณรงค์ศักดิ์ พันธะโก (2547 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพที่พึงประสงค์ พบว่า ครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพที่พึงประสงค์มีความเหมาะสม ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก คือ คุณลักษณะด้านวิสัยทัศน์ ความเป็นผู้นำ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะในการบริหาร และด้านวิชาการ จำแนกตามขนาดของโรงเรียนพบว่าด้านวิชาการ ไม่แตกต่างกัน

ระศักดิ์ ซังพุก (2547 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2 พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของครู สำกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านคุณลักษณะนิสัย และด้านความรู้ความสามารถ อยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับได้แก่ ด้านลักษณะทางสังคมด้านคุณลักษณะเกี่ยวกับงาน และด้านภูมิหลังทางสังคม

สมชาย ฟ้อนรำคี (2547 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารวิทยาลัยนาฏศิลปเขตภาคกลาง พบว่า ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารวิทยาลัยนาฏศิลปเขตภาคกลางตามแนวคิดเห็นผู้บริหารและครูประกอบด้วย ความสามารถทางสติปัญญา ความเป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพ ความรับผิดชอบ ความสามารถในการทำงานร่วมกับสังคม การยอมรับและยกย่องจากสังคม และความเป็นผู้มีบุคลิกภาพความเป็นผู้นำ คุณลักษณะ ทั้ง 6 ด้านอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารเขตภาคกลาง จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ประสบการณ์การทำงาน และวุฒิทางการศึกษาของบริหารและครู มีดังนี้ ผู้บริหารและครูวิทยาลัยนาฏ

ศิลปที่มีตำแหน่งต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ผู้บริหารวิทยาลัยนาฏศิลปแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำแนกประสบการณ์การทำงาน พบว่า ผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า 10 ปีลงมา 11-15 ปี และ 15 ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารวิทยาลัยนาฏศิลปแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 จำแนกตามวุฒิทางการศึกษา พบว่า วุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีหรือปริญญาตรีกับกลุ่มสูงกว่าปริญญาตรีมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารวิทยาลัยนาฏศิลปไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

กมลวรรณ บุญวัง (2548 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคปฏิรูปการศึกษาตามความคิดเห็นของข้าราชการครู และคณะกรรมการสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี พบว่า ข้าราชการครูและคณะกรรมการสถานศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ยุคปฏิรูปการศึกษา ทั้งด้านคุณลักษณะทางวิชาชีพ และคุณลักษณะส่วนบุคคลในระดับมากทั้งสองด้าน ข้าราชการครูและคณะกรรมการสถานศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา ทั้งด้านคุณลักษณะทางวิชาชีพ และคุณลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งสองด้าน

ดวงพร ด้วงหวา (2548 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนระดับปฐมวัย ตามความคิดเห็นของครูและผู้ปกครองในเขตห้วยขวาง พบว่า คุณลักษณ์ที่พึงประสงค์ขอผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ครูและผู้ปกครอง มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณ์ที่พึงประสงค์มากทั้ง 4 ด้าน โดยมีค่าความคิดเห็นเป็นลำดับ จากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านความรู้ความสามารถทั่วไป ด้านบุคลิกภาพ ด้านความสามารถในการบริหารงาน ด้านการประสานสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน การเปรียบเทียบความคิดเห็น ของครูและผู้ปกครอง ที่มีต่อครูลักษณะพึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

บุญเรือง นันตะกูล (2548 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ในเขตภาคเหนือตอนบน ตามความคิดเห็นของข้าราชการครู พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนอนุบานประจำจังหวัดในเขตภาคเหนือตอนบน ทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ ด้านบุคลิกภาพทางสติปัญญา ด้านบุคลิกภาพทางอารมณ์ ด้านบุคลิกภาพทางกายและด้านบุคลิกภาพทางสังคม คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดที่เป็นปัญหาและสมควรได้รับการพัฒนาด้านบุคลิกภาพทางกาย คือ แต่งกายไม่เหมาะสม ไม่ถูกกาลเทศะ บุคลิกไม่ดี ขาดความน่าเชื่อถือ พูดจาเหน็บแนบทำให้

ผู้ร่วมงานไม่สบายใจ เฉื่อยชาขาดความกระตือรือร้นในการทำงานและสุขภาพไม่แข็งแรง ด้านบุคลิกภาพทางอารมณ์ คือ ควบคุมอารมณ์ไม่ได้ฉุนเฉียวฉุนเฉียวแก่อำนาจ ไม่หนักแน่นอ่อนไหวง่าย เปลี่ยนแปลงบ่อย ลำเอียงเล่นพรรคไม่ยุติธรรมเอาแต่ใจตนเองไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น และเคร่งเครียดไม่ยิ้มแย้มแจ่มใส ด้านบุคลิกภาพทางสังคม คือ ขาดการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน หน่วยงานอื่น ขาดมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีด้านบุคลิกภาพทางสติปัญญา คือ ขาดความรู้ด้านวิชาการ และหลักสูตร ขาดปฏิภาณไหวพริบแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไม่ดีพอ และเฉื่อยชา ตัดสินใจไม่ทันเหตุการณ์

ประเสริฐ ไชยเขียว (2548 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1 พบว่า ครู อาจารย์ในสถาบันการอาชีพศึกษาภาคใต้ 1 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสถาบันในอาชีพศึกษาใต้ 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนั้น ด้านการมีภาวะ ผู้นำด้านศาสนา วัฒนธรรม และจริยธรรม ด้านความมี ประสิทธิภาพ เฉพาะตน ด้านการมีภาวะผู้นำชุมชน ด้านการมีภาวะ ผู้นำด้านการจัดการศึกษาด้านความสามรถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และด้านความสามารถ ในการวางแผนและความรับผิดชอบ ที่ตรวจสอบได้ ตามลำดับ การเปรียบเทียบคุณลักษณะ ที่พรึงประสงค์ ของผู้บริหาร ในการบริหารโดย ใช้ โรงเรียนเป็นฐาน ตามความคิดเห็น ของครู- อาจารย์ สถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1 จำแนกกำตามประเภทของสถานศึกษา ในภาพรวม และรายได้ พบว่า แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

พัทธพงศ์ จิระนคร (2548 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารตามทัศนะของครูโรงเรียนเอกชน เขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 พบว่า ครูโรงเรียนเอกชนขนาดกลาง เขตพื้นทีการศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 มีทัศนะต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก ซึ่งเรียบลำดับตามค่าเฉลี่ยได้ ดังนี้ ด้านความรู้วิชาชีพ ด้านความสามารถในการบริหารงาน ด้านบุคลิกภาพ และด้านความเป็นผู้นำ การเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารตามทัศนะของครูโรงเรียนเอกชนขนาดกลาง เขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำแนกตามวุฒิการศึกษามีทัศนะต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร ในภาพรวม ทั้ง 4 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนครูที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงาน และอายุที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนครูที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงาน และอายุที่แตกต่างกันมีทัศนะต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในภาพรวม ทั้ง 4 ด้าน ไม่แตกต่างกันที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ Buriram Rajabhat University

วิรัตน์ จันทร์สุวรรณ (2548 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตามความคิดเห็นผู้บริหารและครูเรียงตามลำดับดังนี้ การมีภาวะผู้นำด้านการศึกษา ความสามารถในการวางแผนและความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ความมีประสิทธิภาพเฉพาะตน ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การมีภาวะผู้นำชุมชน และการมีภาวะผู้นำด้านศาสนาวัฒนธรรมและจริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตามความคิดเห็นผู้บริหารและครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สุพรรณบุรี เขต 3 ไม่แตกต่างกัน

สิทธิชัย เครือทิวา (2548 : บทคัดย่อ)ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ความสามารถทางสติปัญญา ความเป็นผู้มีประสิทธิภาพ ความรับผิดชอบ ความเป็นผู้มีบุคลิกภาพ ความเป็นผู้นำ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูผู้สอนและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี พบว่า ใน 5 ด้าน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นด้านความเป็นผู้มีบุคลิกภาพความเป็นผู้นำ มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี ทั้ง 6 ด้าน โดยจำแนกอายุ พบว่าความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่เมื่อจำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สุพัชรี บุญปลอด (2548 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารวิทยาลัย ในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดของบุคลากรวิทยาลัยในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนกสามารถเรียงลำดับได้ คือ ด้านบุคลิกภาพ คุณธรรมและจริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์มากที่สุด คือ ความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่การงาน ด้านมนุษย์สัมพันธ์ คุณลักษณะที่พึงประสงค์มากที่สุดมากที่สุด คือ ความสามารถในการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก ด้านวิสัยทัศน์ คุณลักษณะที่พึงประสงค์มากที่สุด คือ ทรรศนะคติที่ทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม และเทคโนโลยี ด้านความรู้ทางวิชาการ คุณลักษณะที่พึงประสงค์มากที่สุด คือ พัฒนาตนเองทั้งในการศึกษาหาความรู้ และการศึกษาดูงานด้านความสามารถทางการการบริหาร คุณลักษณะที่พึงประสงค์มากที่สุด คือ ความมุ่งมั่นในการพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ นอกจากนั้น

มหาวิทยาลัยบูรพา BURAPHA UNIVERSITY

ผลการศึกษายังพบด้วยว่า บุคลากรวิทยาลัยที่มีอายุ วุฒิการศึกษา และตำแหน่งงานแตกต่างกันจะมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์แตกต่างกันอย่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่รับ .05 ผลการศึกษานำไปสู่ข้อเสนอว่า ผู้บริหารวิทยาลัยในสังกัดสถาบันพระราชชนกควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาวะของตนเอง และให้บุคลากรในองค์กรมีส่วนร่วมในการประเมินผู้บริหารในการสนองตอบความต้องการและความคาดหวังของผู้ได้บังคับบัญชาอยู่เสมอ

อนุพงศ์ ศรีวงศ์คำ (2550 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนแม่สะเรียง "บริพัตรศึกษา" พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าผู้บริหารโรงแม่สะเรียง “บริพัตรศึกษา” อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีพฤติกรรมการบริหารแบบนักบุญ ร้อยละ 56.66 แบบผู้หนีงาน ร้อยละ 18.33 แบบนักประนีประนอม ร้อยละ 13.33 และแบบผู้เผด็จการร้อยละ 11.66 ส่วนทักษะ และความสามารถในการบริหารงานตามกิจกรรมที่ปฏิบัติพบว่าได้เสนทนาหรือเรื่องต่าง ๆ กับครูและนักเรียน ร้อยละ 93.33 กล่าวชมเชยครูที่มีผลงานดีในที่ประชุม และติดตามกิจกรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครูให้สอดคล้องกับเป้าหมายของภารกิจ ร้อยละ 90.00 และติดตามผลการปฏิบัติงานสม่ำเสมอ ร้อยละ 88.33

ลักฮั้ว แซ่โค้ว (2551 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารในทัศนะของบุคลากรครู โรงเรียนพระหฤทัย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ส่วนตัวของผู้บริหารประกอบ ด้วย 5 ด้านคือ ด้านบุคลิกภาพผู้บริหารควรมีความกระตือรือร้นในการทำงานในด้านมนุษย์สัมพันธ์ผู้บริหารควรมีเหตุผลและจริงใส ส่วนด้านคุณธรรมจริยธรรม ผู้บริหารควรมีความซื่อสัตย์โปร่งใสในการปฏิบัติงานสำหรับด้านความเป็นผู้นำผู้บริหารควรมีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกล และด้านคุณสมบัติทั่วไปนั้นผู้บริหารควรมีประสบการณ์ในการงานที่รับผิดชอบ ส่วนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ส่วนวิชาชีพของผู้บริหาร ประกอบ ด้วย 2 ด้านคือ ด้านความรู้เกี่ยวกับงาน ผู้บริหารควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบงาน และขอบข่ายในหน้าที่รับผิดชอบ ในด้านทักษะความสามารถผู้บริหารควรมีทักษะความสามารถในการวางแผนและจัดระบบงาน

ธีระ กองทรัพย์ (2552 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารตามทัศนะของพนักงานธนาคารออมสิน พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารตามทัศนะของพนักงานธนาคารออมสิน 6 ด้าน ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ ดังนี้ ด้านภาวะความเป็นผู้นำ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านสภาวะอารมณ์ และการปรับตัว ด้านความรู้ความสามารถในการบริหาร ด้านมนุษย์สัมพันธ์ และ ด้านบุคลิกภาพ การเปรียบเทียบระดับ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารตามทัศนะของพนักงานธนาคารออมสิน พบว่าพนักงานที่มี เพศ อายุ รายเฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งพนักงานธนาคารต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อ

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารทั้งภาพรวมและด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนพนักงานที่มีสถานภาพสมรส ต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารทั้งภาพรวมและด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้น ด้านความรู้ ความสามารถในการบริหาร โดยพนักงานที่มีสถานโสด ในส่วนของพนักงานที่มีระดับคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสูงกว่าพนักงานที่มีสถานภาพสมรส ในส่วนของพนักงานที่มีระดับศึกษาต่างกันนั้น มีระดับความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร ทั้งภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้น ด้านภาวะความเป็นผู้นำ ที่พนักงานที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีระดับความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสูงกว่า พนักที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีและพนักงานที่มีตำแหน่งงานในธนาคารต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร ทั้งภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้น ด้านความรู้ความสามารถในการบริหาร ที่พนักงานบัญชี มีระดับความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสูงกว่า พนักงานเก็บเงิน

เพิ่มศักดิ์ เพิ่มประยูร (2552 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ในภาพรวมและทุกรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านบุคลิกภาพ ด้านทักษะ และด้านการจูงใจ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี จำแนกตาม เพศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และตำแหน่งหน้าที่ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน

สรุปงานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยหลายท่านได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร โดยรวมผลการวิจัย พบว่าผู้ใต้บังคับบัญชา ต้องการผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถด้านวิชาการมีวุฒิการศึกษา มีทักษะในการบริหารงาน มีภาวะความเป็นผู้นำ มีคุณธรรมจริยธรรมที่ดี มีสติปัญญา วิสัยทัศน์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรู้ทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ เข้าใจประสานสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา ชุมชน สังคม ได้ดีเป็นที่ยอมรับ และยกย่องจากสังคม จึงจะเป็นผู้บริหารที่ดีมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและนำองค์การไปสู่ความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายได้

งานวิจัยต่างประเทศ

แมกนูสัน (Magnuson. 1971 : 133-A) ได้วิจัยเรื่องคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ พบว่าในการบริหารโรงเรียนนั้นประกอบด้วยคุณลักษณะทั้งด้านส่วนตัวและวิชาชีพดังนี้คือ คุณลักษณะส่วนตัว ได้แก่ มีความยุติธรรมมีความรอบรู้ มีอารมณ์มั่นคงเปิดเผยเข้าใจง่าย มีความมั่นคงคือ คงเส้นคงวา มีความเห็นใจผู้อื่น คุณลักษณะด้านวิชาชีพ ได้แก่ มีความรู้ในการบริหารดี รู้จักมอบหมายงาน มีการวางแผนและจัดหน่วยงานดี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความสามารถตัดสินใจดี มีความสามารถในการติดต่อผู้อื่นได้ รู้จักใช้อำนาจอย่างเหมาะสม

เอกกานท์ (Eckhant. 1978 : 562-563-A) ได้ศึกษาเกณฑ์คัดเลือกครูใหญ่ในโรงเรียนประถมศึกษา ที่มลรัฐอิลินนอยล์ ประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่า มีเกณฑ์การคัดเลือกครูใหญ่ ในโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาไม่แตกต่างกัน และพบว่ามีความต้องการครูใหญ่ 10 ลักษณะแรกคือ การรับรู้ในตำแหน่งหน้าที่ มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีทักษะในการตัดสินใจ มีทักษะในการสื่อสาร มีความสัมพันธ์ในบุคลิกภาพ มีการปรับตัวโดยรอบคอบ มีลักษณะทางศีลธรรม มีสติปัญญามีสุขภาพดี มีมนุษยสัมพันธ์

บริดจ์ (Bridges. 1992 : 669) ได้วิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลของโรงเรียนกับวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนพบว่า ในโรงเรียนที่มีประสิทธิผลนั้น ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้มีวิสัยทัศน์และยังพบว่าวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนสามารถท้าทายประสิทธิผลของโรงเรียนได้

เชสเตอร์ (Chester. 1966:28 อ้างถึงใน มานพ แก้วขาว 2536) ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการในสหรัฐอเมริกา พบว่า การจะทำให้การบริหารงานวิชาการมีสมรรถภาพสูงต้องส่งเสริมให้ครูอาจารย์มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น โดยส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิคการสอนหลายๆ วิธีให้คณะครูมีส่วนร่วมในการจัดวางแผนการอบรมจัดโครงการให้ครูใช้ได้สับเปลี่ยนกับเยี่ยมชั้นเรียนและสังเกตการสอน การประเมินและติดตามผลการปฏิบัติงาน การสาธิตการสอนการนิเทศครูใหม่ วิจารณ์การปฏิบัติงานของครู โดยไม่ให้เสียกำลังใจ ให้ครูมีเวลาสอนมากขึ้นให้ครูมีส่วนร่วมในการเลือกโสตทัศนูปกรณ์ จัดอบรมความรู้เกี่ยวกับวิชาการศึกษาแก่ครูเพิ่มเติมปรับปรุงเทคนิคการสอน ประเมินครูเพื่อประเมินผลและจ่ายค่าแบ้ยเลี้ยง ค่าพาหนะตลอดจนค่าที่พักแก่ครูที่ไปอบรมทางวิชาการ

โรเบิร์ตสัน (Robertson. 1976 : 34-56) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความต้องการในการอบรมระหว่างประจำการของผู้บริหารวิชาการเมืองออนตาริโอ ประเทศแคนาดาโดยศึกษาจากผู้บริหารด้านวิชาการของวิทยาลัยชุมชนจำนวน 21 แห่ง ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารมีความต้องการในเรื่องการนิเทศการสอน การจัดโปรแกรมการเรียนและการประเมินผลการบริหารงานบุคคลด้านวิชาการ การสร้างผู้นำ การบริหารงานงบประมาณในด้านวิชาการ การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

การฝึกทักษะพิเศษประจำตัวบุคคลในด้านอื่นๆ ในการศึกษาครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างได้เสนอว่าการฝึกอบรมระหว่างประจำการควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และควรเป็นโครงการที่ยืดหยุ่นได้

ดีเซอเทล (Desautel. 1978 : 42-44) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การรับรู้บทบาทในการบริหารโรงเรียน ในรัฐดาโกตาเหนือ สหรัฐอเมริกาพบว่า ผู้บริหารมีความคิดเห็นว่าตัวเองใช้เวลาส่วนใหญ่ในการเรียนการสอนและยังมีความเห็นต่อไปว่าตนปฏิบัติหน้าที่นี้ให้มากกว่าที่ปฏิบัติอยู่และถือว่าเป็นบทบาทที่มีความสำคัญที่สุดของผู้บริหารโรงเรียน

แมททอกซ์ (Mattox. 1987 : 60-61) ได้ทำการวิจัยเรื่องความต้องการในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในรัฐอิลลินอยส์ ผลการศึกษาพบว่า ความต้องการที่อยู่ในระดับมาก คือ ความต้องการที่จะมีความสามารถในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศการประเมินผล ตลอดจนความต้องการปรับปรุงการเรียนการสอน และการพัฒนาหลักสูตรมีความต้องการในระดับมาก

แอคทิ (Agthe. 1980 : 76-77) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การรับรู้บทบาทของครูใหญ่ และครูในด้านวิชาการ สรุปได้ว่า ครูใหญ่และครูยอมรับว่างานปรับปรุงการสอนจะต้องทำเป็นคณะโดยให้ทุกคนมีความรับผิดชอบร่วมกัน ครูใหญ่จะทำหน้าที่บริหารมากกว่าหน้าที่นิเทศ การเรียนการสอนผลของนวัตกรรมและเทคโนโลยี จะเปลี่ยนแปลงบทบาทครูใหญ่จากการเป็นผู้สั่ง มาเป็นผู้ประสานงานและทำงานเป็นคณะมากขึ้น มีการศึกษาทฤษฎีต่างๆ เพื่อแสวงหาวิธีการแบบวิทยาศาสตร์เพื่อการบริหาร และพัฒนาหลักสูตร

สรุปงานวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยหลายท่านได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูสังกัดอาชีวศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารต้องมีความยุติธรรม มีความรอบรู้ มีอารมณ์มั่นคง มีคุณลักษณะด้านวิชาการ มีการวางแผน จัดหน่วยงานให้น่าอยู่ กล้าตัดสินใจมีสติปัญญา ใช้อำนาจอย่างเหมาะสม มีการปรับตัว มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีการนิเทศติดตามผล มีการทำงานเป็นทีม มีความรับผิดชอบร่วมกัน และมีวิสัยทัศน์ในการปฏิบัติงาน จึงทำให้องค์การประสบความสำเร็จ

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูสังกัดอาชีวศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำ ด้านวิชาการ ด้านบุคลิกภาพ และด้านการบริหาร (สุพัชรี บุญปลอด. 2548 : บทคัดย่อ และ ธีระ กองทรัพย์. 2552 : บทคัดย่อ) ดังภาพประกอบ

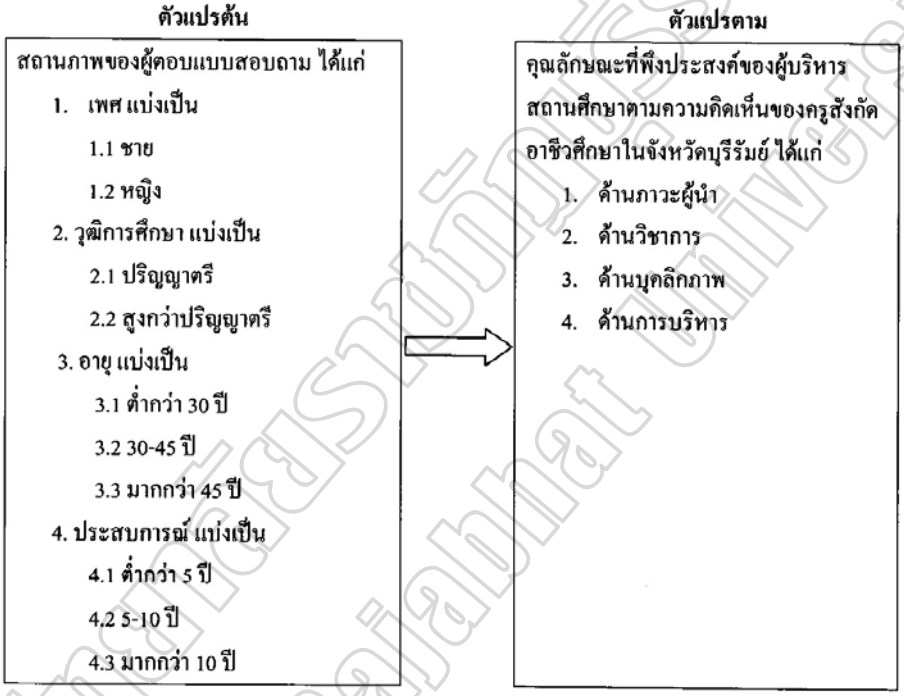

ภาพประกอบ : กรอบแนวคิดในการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ Buriram Rajabhat University